

Jelgavas 6.vidusskolas Karjeras izglītības pasākumu programma

Sagatavoja: Anna Donskaja

Jelgavas 6.vidusskolas pedagogs karjeras konsultants

Jelgava 2020

Saturs

Terminu skaidrojums

Saīsinājumi

Ievads.....	5
1.Karjeras veidošanās aspekti.....	7
2. Skolēnu karjeras vajadzības dažādos vecumposmos.....	11
3. Karjeras atbalsta elementi Jelgavas 6.vidusskolā.....	16
4. Karjeras izglītības programma Jelgavas 6.vidusskolā 1.-12.klasēm.....	22
4.1. Karjeras izglītības programmas mērķi, uzdevumi un saturs.....	22
4.2.Karjeras izglītības īstenošanas pasākumu plāns Jelgavas 6.vidusskolā.....	24
4.3. Karjeras izglītības vērtēšana.....	34
5. Karjeras izglītībā izmantojamās metodes.....	41
6. Karjeras izglītības attīstības perspektīvas Jelgavas 6.vidusskolā.....	49
Bibliogrāfija.....	50

Terminu skaidrojums

Informācijas meklēšanas prasmes (<i>information search skills</i>)	ir prasmes apkopot, analizēt, sintezēt ar karjeras izglītību saistīto informāciju (Izglītības un zinātņu ministrija, 2015).
Karjeras jēdziens (<i>career</i>)	mūsdienīgā izpratnē nozīmē cilvēka dzīvesveida izvēli, pašrealizāciju un sekmīgu izvirzīšanos darbībā vairākās savstarpēji saistītās dzīves jomās: izglītība, darbs, ģimene, brīvais laiks, pilsoniskums u.c. (Lemešonoka, 2017).
Karjeras atbalsts (<i>career guidance</i>)	ir darbību kopums, kas jebkurā vecumā, jebkurā dzīves posmā ļauj noteikt un apzināties savas spējas, prasmes un intereses, pieņemt jēgpilnus lēmumus par izglītību, apmācību un profesiju, kā arī vadīt savu personīgo dzīves ceļu mācībās, darbā un citur, kur šīs spējas un prasmes tiek apgūtas un/vai izmantotas.
Karjeras attīstība (<i>career development</i>)	ir indivīda personīgās dzīves, mācību un darba vadības process mūža garumā. Tas ir nepārtraukts process, kura gaitā cilvēks izmanto informāciju par sevi un apkārtējo pasauli, analizē un pielieto to, lai izvēlētos savu nodarbošanās jomu un pēc tam jau konkrētu profesiju (Karjeras izglītība skolā, 2009).
Karjeras izglītība (<i>career education</i>)	ir plānots pasākumu, kursu un programmu nodrošinājums izglītības iestādēs, lai palīdzētu izglītojamajiem attīstīt prasmes savu interešu, spēju un iespēju samērošanā, savu karjeras mērķu izvirzīšanā, karjeras vadīšanā; sniegtu zināšanas un izpratni par darba pasauli, tās saikni ar izglītību, par karjeras plānošanu un tālākizglītības iespējām, kā arī nodrošinātu efektīvu dalību darba dzīvē (Karjeras izglītība skolā, 2009).
Karjeras izglītības programma (<i>career education program</i>) Caurviju prasmes (<i>cross cutting skills</i>)	ir plānots pasākumu, kursu un programmu nodrošinājums izglītības iestādē, kas sekmē karjeras plānošanu un attīstīšanu visā mūža garumā (Āboltiņa, Belinska, Beļčikova, 2006.) ietver nozīmīgus skolēna darbības kognitīvos, afektīvos un sociālos aspektus, kas attiecas uz visiem cilvēka darbības virzieniem. Caurviju prasmes palīdz apgūt zināšanas dažādos kontekstos un ar dažādiem domāšanas un pašvadītas mācīšanās paņēmieniem, tādējādi stiprinot jaunu zināšanu sasaisti ar personisko pieredzi (Skola 2030, 2019).
Karjeras vadības prasmes (<i>career management skills</i>)	ir prasmju kopums, kas indivīdiem (un grupām) nodrošina strukturētus veidus, kā apkopot, analizēt, sintezēt un organizēt ar sevi, ar izglītību un ar nodarbinātību saistīto informāciju, kā arī attīsta prasmes pieņemt un īstenot lēmumus un karjeras maiņu (EMKAPT karjeras atbalsta glosārijs, 2013).
Pedagogs karjeras konsultants (<i>teacher career counsellor</i>)	ir persona, kura pedagoga karjeras konsultanta amatā palīdz attīstīt skolēnu prasmes un zināšanas, kas viņiem ļautu apliecināt savas intereses, spējas, prasmes un nospraust konkrētus karjeras plānus, ka arī iegūt zināšanas par darba pasauli, profesijām un mācīšanās iespējām un attīstīt pašorganizēšanās spējas, kas palīdzētu iekļūt modernajā darba tirgū, pieņemt lēmumus par savu karjeru, un veicinātu mūžizglītību un pašnoteikšanos. (Jaunais vēstnesis, 2012).
Kompetenču pieeja izglītībā (<i>competency approach of education</i>)	pieeja, kuras rezultātā skolēns spēj saskaņoti izmantot savas zināšanas un prasmes reālās, neierastās dzīves situācijās (Līvmane, 2019.)
Profesionālā pašnoteikšanās (<i>professional self-determination</i>)	ir indivīda profesiju izvēle.

Saīsinājumi

att.	- attēls
ES	- Eiropas Savienība
ESF	- Eiropas Sociālais fonds
KI	- Karjeras izglītība
KIPNIS	- Karjeras izglītības programmu nodrošinājums izglītības sistēmā
PKK	- Pedagoģis karjeras konsultants
LLU	- Latvijas Lauksaimniecības universitāte
MK	- Ministru kabinets
NIID	- Nacionāla izglītības iespēju datubāze
NVA	- Nodarbinātības valsts aģentūra
tab.	- tabula
VIAA	- Valsts izglītības attīstības aģentūra
ZPD	- zinātniski pētnieciskais darbs
ZRKAC	- Zemgales reģiona kompetenču attīstības centrs
KVP	- Karjeras vadības prasmes

Ievads

Karjeras veidošanas process sakas jau bērnībā. Bērnā augot, sāk attīstīties arī bērna intereses. Sākumā cilvēks iepazīst pasauli, tās likumsakarības, veido savu attieksmi pret to. Balstoties uz savu attieksmi, viņš nodarbojas ar pašizziņu un meklē sev atbilstošākās lomas sabiedrībā, izvēlas savas dzīves mērķus un to sasniegšanas ceļus. Karjera ir cilvēka resursu efektīva izmantošana dzīves mērķu sasniegšanai, cilvēka mērķtiecīga darbība savu kompetenču pilnveidei un izpausmei visa mūža garumā.

Karjeras izglītība skolā palīdz skolēniem sagatavoties efektīvai pārejai uz pieaugušo darba dzīvi un ir vērsta uz personības izaugsmi, uz tādas personības, kas spējīga pati sevi pilnveidot, attīstīt, vadīt, kas spēj izmantot visus sev pieejamos resursus un informāciju savas dzīves un karjeras attīstībā.. Karjeras izglītības mērķis tiek definēts, kā organizēts izglītības saturs un izglītības ieguves process, kas sekmē izglītojamā prasmi veikt sevis izpēti, plānot un vadīt savu karjeru, kā arī savlaicīgi apzināt personīgo lēmumu pieņemšanu. Karjeras izglītības mērķis un skolas mērķis ir savstarpēji saistīti un karjeras izglītības īstenošana skolās kļūst aizvien aktuālāka

Jelgavas 6.vidusskolai tiek izstrādāta jauna karjeras izglītības programma, kura attīsta sevis izpratni, informācijas meklēšanas prasmes un profesionālo pašnoteikšanos karjeras attīstībai skolēniem. Neapšaubāmi, karjeras izglītības aspektā nozīmīga loma ir pedagogam karjeras konsultantam (Karjeras konsultanta profesijas standarts, 2011), kas karjeras izglītības pasākumu ietvaros, sniedz zināšanas ne tikai par karjeras izpēti, pašizpēti, karjeras plānošanu un vadīšanu, bet arī māca atrast vajadzīgo karjeras izglītības informāciju, lai jaunietis, absolvējot skolu, būtu konkurentspējīgs indivīds, kas apzinās savu potenciālu un ir orientēts uz pašizaugsmi. Veiksmīgas karjeras izglītības un atbalsta nodrošināšanai skolā ir nepieciešams iesaistīt izglītības iestādes skolotājus, klašu audzinātājus, administrāciju un atbalsta personālu, kā arī sadarbības partnerus (skolas absolventus, skolēnu vecākus, vietējos uzņēmējus, citu izglītības iestāžu pārstāvjus). Tādā veidā ir iespējams panākt karjeras iekļaušanu caur visiem apgūstamajiem mācību priekšmetiem, kas skolēniem padara mācīšanos būtiskāku un jēgpilnu.

Skolēna **karjeras vadības prasmju** veidošanās notiek kompetencēs balstītas karjeras izglītības apguves procesā, kas ir cieši saistīts ar pilnveidotā mācību satura ieviešanu skolā. Tādēļ ir būtiski pievērst uzmanību karjeras izglītības integrēšanai dažādās mācību jomās un mācību satura sasaistei ar turpmāko izglītības un darba dzīves virzību.

Jelgavas 6.vidusskolas skolēni pieder pie dažādām vecuma grupām, tāpēc ir svarīgi izvēlēties atbilstošus karjeras izglītības pasākumus katrai vecumposma grupai. Savukārt vislielākā uzmanība būtu jāpievērš skolēniem pamatskolas (7.-9. klase) un vidusskolas (10.-12. klase) klasēs.

Jelgavas 6. vidusskolas KI programma izstrādāta, balstoties uz “Karjeras attīstības atbalsta pasākumu plāna paraugs vispārējās vidējās izglītības iestādēm” (2019.); “Karjeras izglītība skolā” (2009.), kā arī KAA rokasgrāmatās un interneta resursos atrodamo informāciju. Programma izstrādāta, pamatojoties uz Latvijas Republikas izglītības politikas normatīvajos dokumentos ietvertajiem nosacījumiem, aktuālajām izmaiņām izglītības

nozarē, kā arī Jelgavas 6. vidusskolas attīstības plānā 2020.-2023.gadam izvirzītajiem mērķiem un uzdevumiem. Programmai ir ieteikuma raksturs, to var izmantot ikviens klases audzinātājs, priekšmetu skolotājs savā darbā ar skolēniem; nepieciešamo stundu skaitu un tematus apguvei pedagogi izvēlas, ņemot vērā skolēnu vajadzības.

Programmas mērķis:

Realizēt karjeras izglītības (KI) pasākumu plānu Jelgavas 6. vidusskolas 1.-12.klašu skolēniem pašizpētei, karjeras iespēju izpētei un karjeras lēmumu pieņemšanai un īstenošanai, informācijas meklēšanas prasmju attīstībai, informācijas sniegšanai par augstskolu piedāvājumiem, kā arī ar grupu un individuālajām konsultācijām karjeras atbalstam.

Programmas uzdevumi:

1. Nodrošināt katram Jelgavas 6.vidusskolas skolēnam pašnovērtēšanas metožu apguves iespējas.
2. Sadarbībā ar skolas atbalsta personālu, klašu audzinātājiem un priekšmetu skolotājiem izzināt skolēnu vajadzības karjeras izglītības kontekstā.
3. Veidot KI pasākumu plānu darbam ar sākumskolas, pamatskolas un vidusskolas skolēnu grupām, tai skaitā grupu un individuālām konsultācijām.
4. Sistemātiski izvērtēt un pilnveidot KI programmas pasākumu plānu un aktualitātes Jelgavas 6. vidusskolas skolēniem.

1. Karjeras veidošanās aspekti

Karjeras izvēle ir ļoti svarīga izvēle cilvēku dzīvē. Arī pieaugušiem cilvēkiem ir ļoti grūti izvēlēties karjeras ceļu, nemaz nerunājot par jauniešiem un pusaudžiem, kuriem ir vēl grūtāk ieraudzīt savu nākotnes profesiju. Tāpēc katram speciālistam strādājošam skolā, kurš izglīto, informē un konsultē skolēnus karjeras attīstības jomā, ir jāapzinās, ka šis darbs ir ļoti atbildīgs un nozīmīgs skolēnu nākotnē, jo skolai jābūt piepildījuma avotam skolēnu personībai.

Karjera ir cilvēka resursu efektīva izmantošana dzīves mērķu sasniegšanai, cilvēka mērķtiecīga darbība savu kompetenču pilnveidei un izpausmei visa mūža garumā. Tas ir nepārtraukts mācīšanās un attīstības process (Karjeras izglītība skolā, 2009).

Mūsdienās karjeras jēdziena saturs ir ievērojami paplašinājies. Izšķir vertikālo (sabiedrībā vairāk zināmu) un horizontālo karjeru (skat.1.1tab.):

1.1.tabula

Karjeras veidi
(Karjeras izglītība skolā, 2009)

Vertikālā karjera	Horizontālā karjera
Vertikālā karjera ir saistīta ar cilvēka virzību par karjeras hierarhijas kāpnēm vertikāli uz augšu, ieņemot arvien augstākus un atbildīgākus amatus ar tam atbilstoši augstāku atalgojumu un attiecīgi augstākām kompetences prasībām.	Horizontālā karjera ir process, kurā cilvēks profesionāli paplašina savu kvalifikāciju, ka arī ceļ un nostiprina savu vērtību darba tirgū. Darbinieka ieguvums ir jauna pieredze, apmācība un nebijuši izaicinājumi. Šis karjeras veids ļauj darbiniekiem papildināt un padziļināt savas profesionālās amata kompetences un radīt pievienotās vērtības savai darba ikdienai.

Mūsdienās sekmīga profesionālā karjera ir divpusējas sadarbības rezultāts, kas ir ieguvums gan darbiniekam, kurš realizē savas ieceres un ambīcijas un ir motivēts, gan arī darba devējam, kurš saņēmis paaugstinātu produktivitāti no lojāla darbinieka. Tāpēc lai abas puses būtu vinnējuši, darba devējam jācenšas piedāvāt iespējas darbinieka profesionālajai izaugsmei un ieceru realizēšanai un savukārt darbiniekam jābūt lojālam attiecībā uz sava darba pienākumiem.

Skolēniem jārada izpratne par to, cik ļoti svarīgi ir, lai cilvēks strādātu darbu, kas viņam sniedz gan morālu gandarījumu, gan arī finansiālo nodrošinājumu. Gandarījums no paveiktā darba un apmierinātība rodas tad, kad cilvēkam darbā ir iespēja īstenot savas spējas un potenciālu. Tas nodrošina cilvēka pozitīvu attieksmi pret savu darbu un garantē augstu darba kvalitāti un produktivitāti. Strādājot darbu, kas tiek pienācīgi atalgots, cilvēks jūtas novērtēts un apmierināts. Svarīgi, lai skolēns saprot, ka mācības un studijas arī ir darbs. Savukārt, lai neatpaliktu no pastāvīgi mainīgās darba pasaules un spētu konkurēt darba tirgū, mūslaikos, ikvienam ir jāmacās nepārtraukti visā dzīves garumā.

Izvēloties savas profesionālās karjeras virzienu un profesiju gan skolēniem, gan pieaugušajiem, jāņem vērā trīs būtiski nosacījumi (Karjeras izglītība skolā, 2009):

- lai profesija būtu interesanta un saistoša;
- lai profesija atbilstu spējām;
- lai varētu atrast darbu šajā profesijā.

Plānojot savu personīgo dzīvi, veidojot profesionālo karjeru un izvēloties profesiju, ir svarīgi saprast, ko pats cilvēks **GRIB**, **VAR** un ko **VAJAG** sabiedrībai (skat.1.1. attēlu):

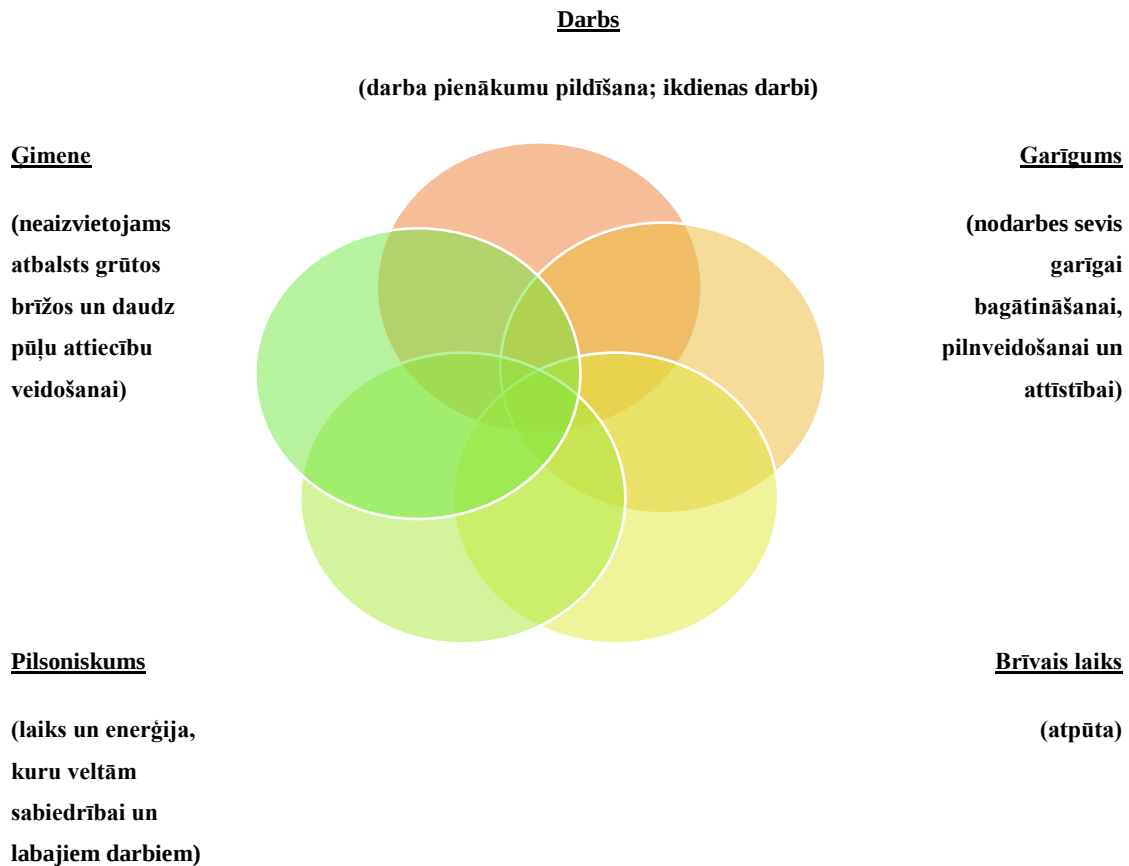

1.1. att. **Gribu, varu, vajag** (Čipāne, 2010).

Joma **GRIBU** ietver sevī cilvēka intereses, vēlmes, centienus, būtiskāko dzīvē un darbā. Daudziem ir plašs interešu loks un ir visai grūti izšķirties, kuru no savām interesēm izvēlēties profesionālajai realizācijai, bet ko atstāt kā vaļasprieku. Lai pieņemtu pareizo lēmumu, nepieciešams izziņāt potenciālās darbības virziena/profesijas saturu, darba pienākumus un apstākļus. Savukārt jomā **VARU** ir cilvēka prasmes, zināšanas, spējas, īpašības, stiprās puses, kā arī veselības stāvoklis. Kad ir noskaidrotas profesionālās intereses, svarīgi saprast, vai indivīdam piemīt šīm interesēm atbilstošas spējas. Toties **VAJAG** – ir profesijas un kompetences, kas konkrētajā vietā un laikā darba tirgū ir pieprasītas. Izvēloties izglītības virzienu, ir jāuzzina, kādas zināšanas un prasmes var apgūt mācoties vienā vai otrā studiju programmā, kuru piedāvā mācību iestādes. Autore piekrīt E. Kornas (2011) viedoklim, ka, lai sniegtu skolēniem konsultācijas un atbalstu izglītības un profesijas izvēlē karjeras attīstībā, jāievēro trīs galvenās jomas, kuras ir jāizvērtē, lai izvēloties sev atbilstošāko profesionālās karjeras virzienu, veidotu tālākus plānus un pieņemtu atbildīgus karjeras lēmumus. Optimālais variants profesiju un/vai mācību iestādes izvēlē ir tur, kur sakrīt visas šīs jomas.

Pēc I. Lemešonokas (2017.) domām karjera mūsdienīgā izpratnē nozīmē cilvēka dzīvesveida izvēli, pašrealizāciju un sekmīgu izvēršanos darbībā vairākās savstarpēji

saistītās dzīves jomās: izglītība, darbs, ģimene, brīvais laiks, pilsoniskums u.c Katrā no tām cilvēks visa mūža garumā pilda atbilstošas lomas, izkopj individuālo vērtību sistēmu un rakstura īpašības, veido attieksmes, uzkrāj zināšanas un pašpieredzi, attīsta spējas, realizē intereses un pilnveido savus dotumus un prasmes. Karjeras jēdziens ietver arī indivīda izpratni par veiksmīgu karjeru un spēju uzturēt līdzsvaru starp profesionālo darbību un personisko dzīvi.

1.2. att. Kas ir karjera (Šķēle, 2015).

Indivīds jūtas apmierināts ar savas karjeras izvēli, tad kad paliek laiks arī 1.2. attēlā apskatītajām nozīmīgajām jomām. **Ģimene** un attiecību veidošana nereti prasa daudz pūļu un laika, bet tikpat bieži tā ir neaizvietojamais atbalsts grūtos brīžos. **Garīguma** joma sniedz iespēju pilnveidot pašiem savu garīgo pasauli. **Pilsoniskuma** jomā daudzi indivīdi aktīvi iesaistās valsts politiskajā dzīvē un ir aktīvi savas valsts un/vai novada patrioti, vai darbojas sabiedriskajās organizācijās un brīvprātīgo kustībā, nodarbojoties ar labdarību. Cilvēks ir sociālā būtne, tāpēc cilvēkam ir svarīgi just sevi kā sabiedrības daļu.

Izvēloties savu karjeru ir jāzina ka eksistē karjeras izvēles ietekmējošie faktori: iekšējie faktori un ārējie faktori (skat. 1.2.tab.)

Karjeras izvēles ietekmējošie faktori
(Korna, 2011)

Iekšējie faktori	Ārējie faktori
Ir personības virzība, motivācija, intereses, spējas, vajadzības un citi, kas nosaka ikviena cilvēka profesijas izvēli.	Ir ģimene, skola, sabiedrība, valsts sociāli ekonomiskā un politiskā situācija u.c.

Balstoties uz augšminēto informāciju, var secināt, ka skolēnu profesionālo pašnoteikšanos nosaka kā ārējie, tā arī iekšējie faktori, kas jāņem vērā konsultējot skolēni, kā arī vadot un īstenojot karjeras izglītību skolā.

2. Skolēnu karjeras vajadzības dažādos vecumos

Runājot par skolēnu karjeras vajadzībām dažādos vecumos, nepieciešams pievērst uzmanību *kompetenču pieejai izglītībā*. Jo tā ir saistīta ar izmaiņām priekšstatos par „mācīšanu” un „mācīšanos”. Tas nozīmē kā jādazāda mācību vide, metodes un paņēmienus, kā arī skolēna pašvērtējuma akcentēšanu un sasniegumu analīzi.

Kompetencēs pamatotas izglītības galvenās iezīmes skolas līmenī ir šādas (Lemešonoka, 2017):

- mācīšanas tiek organizēta kā skolēnam personīgi nozīmīgs process;
- skolēns arvien vairāk uzņēmās atbildību par savām mācībām un pats tās arī vada;
- skolēna un skolotāja lomas maiņa – skolotājs ir izglītības procesa līdzdalībnieks, partneris, domubiedrs, atbalstītājs, mācīšanās situāciju veidotājs un izglītības procesa ierosinātājs;
- plaša informācijas komunikāciju tehnoloģiju un digitālās pratības izmantošana;
- mācību procesa norise ārpus klases telpām (bibliotēka, datorklase, laboratorija, skolas āra teritorija, muzejs, uzņēmums u.tml.).

Liela loma skolēnu sagatavošanai reālajai dzīvei ir *caurviju prasmēm*. Caurviju prasmes ietver sevī kritisko domāšanu un problēmu risināšanu, jaunradi un uzņēmējspēju; pašvadītu mācīšanos, sadarbību, pilsonisko līdzdalību, digitālo pratību (Skola 2030, 2019.). Šīs prasmes ir integrētas mācību priekšmetu saturā un tajā skaitā karjeras izglītībā.

Jelgavas 6.vidusskolā mācās dažāda vecuma skolēni. Īstenojot karjeras izglītību skolā ir jāizvēlas metodes, atbilstoši skolēnu vecumposmam. Katram skolēnu vecumposmam ir savas psiholoģiskās īpatnības.

• Jaunākais skolas vecums 7-10.g.

Šī vecuma bērniem spēle reducējas uz mācībām, vērtību hierarhija mainās. Uzsākot skolas gaitas galvenais ir skolēna statuss, un viss, kas ar to saistās – soma, burtņīcas, u.c. Mācību procesa veiksmīgai norisei nepieciešams veicināt darbības veidu maiņas un nodrošināt kustības. Bērniem parādās arī jaunas īpašības – cita loģika, spriešanas spēja, bērns sāk zaudēt savu bērnišķīgo tiešumu, mainās viņa intereses, sociālais statuss, viss dzīves ritms. Šajā vecumā bērni ir īpaši kustīgi, iegūst daudz vairāk traumu nekā citos vecumos, tāpēc pieaugušajiem nevajadzētu bērniem likt ilgstoši sēdēt mierā, bet vajag atrasties bērnu tuvumā, lai tā kompensētu bērniem iztrūkstošo paškontroles spēju. Skolēniem ir raksturīga asa un svaiga uztvere, viņi ir zinātkāri ar spilgtu iztēli. Šī vecuma bērni spēj koncentrēties darbam 10 –20 minūtes. Apgrūtināta ir arī uzmanības pārslēgšana no viena mācību uzdevuma uz otru. Bērniem ir jānodibina uzticības pilnas attiecības ar skolotāju. Mācību rezultāti ir atkarīgi no bērnu motivācijas, no tās kultūras, mikrovides, kurā viņi aug, vērtībām (Vecumposmu attīstības īpatnības bērniem, 2008).

Pēc I.Lemešonokas (2017) viedokļa ieteicamie metodiskie paņēmieni pedagoģiskā procesa virzībai sākumskolā ir:

- KI vingrinājumu izveidē ieteicams izmantot vienkāršas, bet skolēnu uzmanību saistošas krāsainas darba lapas un izdales materiālus;
- pašizziņas materiālos, piemēram, vienkāršotās aptaujas anketās un testos, ieteicams izmantot zīmējumus, attēlus, piktogrammas, asociāciju kartes, vizuālu simbolu elementus;
- bērna raksturīgo tieksmi fantazēt var izmantot prognozēšanas uzdevumos, lietojot vizualizācijas metodes (zīmējums, kolāža, aplikācija);
- var izmantot skolēnu pašu gatavotas „leļļu mājas” un rotaļlietas par profesijām;
- izmantot daudzveidīgas mācību vides ārpus klases telpām (bibliotēka, skolas aktu zāle, gaiteni, tuvējā apkārtnē, vecāku darbavietas, pašvaldības iestāžu telpas un.tml.)

Var secināt, kā skolēniem šajā vecumā lietderīgi ir izmantot karjeras izglītības metodēs, kurās paredz spēles un kustības, kā arī jānodrošina metožu daudzveidība un to maiņa.

• Pusaudžu vecumposms 11-15.g.

Pusaudžu vecums nav tikai pubertātes laiks, bet arī pārejas periods no bērnības uz pieaugušā lomas uzņemšanos. Kaut arī 11 –12 gadu vecumam ir raksturīga paaugstināta aktivitāte, tomēr šajā vecumā samazinās pusaudža darba spējas, 13 – 14 gadu veciem bērniem savukārt ir raksturīgs vispārējs aktivitātes kritums. Tas izpaužas kā nespēja izturēt ilgstoši vienveidīgu darbu, krītas fiziskā izturība. Zēniem šajā vecumā bieži ir novērojama paaugstināta kustību aktivitāte, pat drudzainums. Meitenēm, savukārt hormonālās izmaiņas ietekmē emocionālo stāvokli, tāpēc visbiežāk novērotās izmaiņas ir raudas bez iemesla, neadekvāta apvainošanos. Attīstās abstraktā domāšana. Uz abstraktās domāšanas bāzes veidojas arī pusaudža vēlme izprast dzīves jēgu. Šajā vecumā veidojas noturīga un apzināta uzmanība, taču iespaidu un pārdzīvojumu pārbagātība var izraisīt uzmanības nenoturību, pieaug spēja noturēt uzmanību, spēja pārslēgt uzmanību no viena objekta vai darbības uz citu. Pusaudžiem piemīt vajadzība pēc radošas darbības, vēlme “darīt pa savam” - izmēģināt sevi, izteikt sevi. Pusaudžiem nepatīk autoritārs vadības stils, tāpēc sadarbību ar viņiem var panākt, ja viņus iesaista to lēmumu pieņemšanā, kuri attiecas uz viņiem, respektē, pret viņiem izturas kā pret līdzīgiem skolas vai sabiedrības locekļiem. Optimālais stils darbā ar pusaudžiem ir demokrātija – skolotāja darbā tā izpaužas tā, ka skolotājs nosaka, kopīgo (vispārīgo) darbības virzienu, taču ļauj pašiem pusaudžiem pieņemt lēmumus par to, kā veikt konkrētos izpildes darbus, nekontrolējot katru izpildes soli. (Vuorinēns, Tūnala, 1999). Tātad cilvēciskas attiecības pusaudžiem ir ļoti svarīgas, jo spēj dot dzīves gudrību un atbalstu.

I.Lemešonoka (2017) uzskata, kā ieteicamie metodiskie paņēmieni darbā ar pusaudžiem ir:

- katra skolēna individuālā mācīšanās stila noteikšana un tā izmantošana;
- skolēna un skolotājam kopīga mācību materiāla izveide;
- KI vingrinājumi neliela apjomā, viegli uztveramās, bet analītiskās darba lapās un izdales materiālos;

- pašizziņas materiāli papīra un digitālā formātā;
- daudzveidīgas vizualizācijas metodes pašizziņā;
- „profesiju pasaules” pētīšana un rezultātu atspoguļošana (izstādes, foto un video stāsti, plakāti, reklāmas, zīmējumi, kolāžas, kas atspoguļo profesijas, darbarīkus, darba vidi u.tml.);
- daudzveidīgas mācību vides izmantošana ārpus klases telpām;
- daudzveidīga moderno tehnoloģiju un virtuālās vides izmantošana (e-konsultēšana, karjeras testu un darba lapu izpilde datorprogrammās, skolēnu un skolotāju sadarbība virtuālajā vidē).

Tāpat pusaudžiem vislabāk izvēlēties karjeras izglītības metodes, kas dotu iespēju radoši iepazīties, izzināt sevi un veicinātu komunikācijas prasmes un digitālo prātību.

- **Jauniešu vecumposms 16 – 18g.**

Pēc Miķeļsones I., Stroda G., Oļehnovičas E., (2008) teiktā, jaunības posmā aktualizējās personības nobriešanas process. Jaunietim svarīgi apzināties savu ceļu, kas viņu padara atšķirīgu no citiem. Šajā posmā par svarīgiem kļūst jautājumi: „kas es esmu”, „ko es gribu”, „ko es varu”. Uz šiem jautājumiem vēl nav atbildes, tāpēc tie kļūst par vadošajiem. Jaunībā indivīds mācās pieņemt pats sevi un uzņemties atbildību par saviem lēmumiem. Jaunieši intensīvi meklē savu identitāti, profesijas izvēli saskaņo ar savu pašvērtējumu un pretenziju līmeni. Svarīgas ir regulāras sarunas ar vecākiem. Jaunietis jau ir spējīgs plānot savu karjeru, jo attīstās abstraktā domāšana un viņš ir spējīgs iztēloties sevi dažādās situācijās. Jauniešiem ir nosliece būt idealistiem, līdz ar to viņiem iesaistīšanās darba procesā, palīdz kļūt vairāk reālistiskākiem savā domāšanā.

Pēc I.Lemešonokas (2017) viedokļa ieteicamie metodiskie paņēmieni pedagogiskā procesa virzībai vidusskolā ir:

- katra skolēna individuālā mācīšanās stila noteikšana un tā izmantošana;
- skolotāja un skolēnu mācību materiālu kopīga izveide;
- analītiski un intelektuāli KI vingrinājumi darba lapās un izdales materiālos;
- pašizziņas materiāli papīra un digitālā formātā;
- daudzveidīgas vizualizācijas metodes pašizziņā un „profesiju pasaules” pētīšana;
- profesiju un rīku un ierīču, izstrādājamo produktu, darbavietu un darba vides atspoguļošana;
- skolēnu zinātniski pētniecisko darbu un projektu par „profesiju pasauli” izstrāde;
- skolēnu mācību uzņēmumu veidošana;
- daudzveidīgas mācību vides izmantošana ārpus klases telpām;

- daudzveidīga moderno tehnoloģiju un virtuālās vides izmantošana (e-konsultēšana, karjeras testu un darba lapu izpilde datorprogrammās, skolēnu un skolotāju sadarbība virtuālajā vidē, digitālā portfolio pieeja).

Viss iepriekš minētais liecina, ka darbam ar jauniešiem jāizvēlas tādas KI metodes, kas nodrošinātu, praktisko darbu, sevis izzināšanu, attīstītu prasmi paust savu argumentēto viedokli.

Skolēnu karjeras vajadzības dažādos vecumos atšķiras un ir ļoti svarīgi lai gan vecāki, gan skolā strādājošais personāls tās zinātu un ievērotu (skat.2.1.tab.).

2.1.tabula

Skolēnu karjeras vajadzības dažādos vecumos
(Karjeras izglītība skolā, 2010)

Attīstības iezīmes	Karjeras vajadzības	Vecāku iesaistīšanās
Sākumskolas 1. — 3. klase Nepieciešama uzmanība un uzslavas. Piemīt neierobežota enerģija. Nespēja nošķirt iedomu pasauli no realitātes. Nepieciešama pašapziņas veidošana.	Atšķir darbu no spēles. Identificē dažādas darba veidus. Piedalās dažādos darba aktivitāšu veidos. Zina, kā pieņemt lēmumus. Apgūst pozitīvu attieksmi pret darbu. Identificē personīgās sajūtas.	Uzklausa un iedrošina. Mudina piedalīties dažādos sporta veidos un hobbijos. Iedrošina un atgādina, ka bērnam jāveic mājasdarbi. Uzslavē darba pūles, kā arī darba izpildījumu. Izrāda interesi par skolu un uzsver skolas nozīmi. Iegādājas rotaļlietas, kas veicina lomu spēli. Pieņem lēmumus kopā ar bērnu, nevis bērna vietā.
Pamatskolas 4. — 6. klase Daudz patstāvīgāki. Saprot, ka piederība grupai un draugiem ir svarīga. Var uzņemties vairāk atbildības. Pārsteidzošs interešu vērēns. Var patstāvīgi domāt, tomēr ir viegli ietekmējami.	Identificē personīgās intereses, spējas, savas stiprās un vājās puses. Raksturo savus pienākumus mājās un skolā un saista tos ar kopienā sastopamajiem darbiem. Saprot, cik darbs ir nozīmīgs un sasniedzams visiem cilvēkiem. Saprot, ka personīgie uzskati un vērtības ietekmē lēmumu pieņemšanu.	Veicina labus darba paradumus mājās. Uztic vairāk pienākumu. Dalās ar savu pieredzi. Izvairās mājasdarbus dalīt vīriešu un sieviešu darbos, lai neveidotos stereotipi. Iepazīstina ar dažādām profesijām, kuras sastop ikdienā. Piedalās skolas karjeras izglītības programmas īstenošanā. Uzklausa, kā bērns pieņem lēmumus. Uzmanā vienaudžu ietekmi uz savu bērnu.
Pamatskolas 7. — 9. klase Piedzīvo dramatiskas fiziskas izmaiņas. Nepieciešamība pēc uzslavām un ir jūtīgi. Mēģina izveidot unikālu identitāti neatkarīgi no vecāku ietekmes. Vēlas vairāk neatkarības. Zinātkāri, tomēr nav gatavi plānot. Pauž jūtas daudz atklātāk.	Demonstrē labas spējas darbā ar citiem. Novērtē līdzības un atšķirības starp cilvēkiem. Identificē stratēģijas personīgo finanšu vadībā. Izprot spējas, kuras ir nepieciešamas dažādu darbu veikšanā. Demonstrē prasmes, kādas nepieciešamas darba iegūšanai un noturēšanai.	Apspriež ar savu bērnu viņa prasmes, intereses, spējas un mērķus, lai palīdzētu plānot nākotni. Iedrošina piedalīties kopienas pasākumos, kuros sniedz dažādus pakalpojumus. Palīdz bērniem iepazīties ar dažādām profesijām, organizējot darba vērošanu, darba vietu apmeklēšanu vai personīgās intervijas. Palīdz bērniem rīkoties ar savu naudu un iedrošina pieņemt ekonomiska rakstura lēmumus. Palīdz bērniem piedalīties <i>Ēnu dienās</i> un citos ar darbu saistītos pasākumos.
Vidusskolas 10. — 12. klase	Saprot ka individuālā personība, spējas un intereses ir saistītas ar karjeras mērķiem.	Palīdz savam bērnam pieņemt patstāvīgus lēmumus.

Attīstības iezīmes	Karjeras vajadzības	Vecāku iesaistīšanās
Veido savu identitāti. Uzsāk lielākus un reālistiskākus darba/karjeras meklējumus. Attīsta interesi par sociāliem jautājumiem. Nobriest seksuāli, mainoties fiziski un emocionāli. Kļūst aizvien patstāvīgāki.	Saprot ka izglītība ir saistīta ar augstskolas izvēli, turpmāku apmācību un/vai iekļaušanos darba tirgū. Demonstrē prasmes, kuras var izmantot dažādos darbos un piemērot mainīgajām darba prasībām. Spējīgi izmantot plašus karjeras informācijas avotus.	Veicina pētīt izglītības iespējas pēc vidusskolas. Iesaistās sava bērna nākotnes plānošanā. Uzdod noteiktus finanšu pienākumus. Ir elastīgi lēmumu pieņemšanas procesā, jo tas prasa pacietību un neskaitāmas modifikācijas.

Skolēnu vecāku iesaistīšanai vai neiesaistīšanai bērnu karjeras attīstībā ir liela loma. Protams, lielākoties, vecāki vēlas palīdzēt bērniem izdarīt šo grūto izvēli, bet bieži vien nezina kā to izdarīt. Bieži vērsas pēc palīdzības pie klases audzinātājiem un skolas karjeras konsultanta ar šo jautājumu, tāpēc 2.1.tabulā ir aprakstīti ieteikumi vecākiem atbilstoši bērna vecumposmam, kā iesaistīties karjeras izglītības jautājumos, atbalstīt un palīdzēt savam bērnam attīstīt viņa izpratni par karjeru, lai rezultātā viņš veiktu pareizu savām spējām un interesēm atbilstošu, gudru profesionālo izvēli.

Balstoties uz dažādu klašu skolēnu īpatnībām un vajadzībām no karjeras izglītības skatupunkta, karjeras izglītības īstenošanas organizācija mainās atkarībā no mērķauditorijas (dotajā gadījumā – skolēnu) vecumposma.

3. Karjeras atbalsta elementi Jelgavas 6.vidusskolā

Karjeras attīstības atbalsts — pasākumu kopums, kas ietver informācijas, karjeras izglītības un individuālo konsultāciju pieejamību izglītojamajiem karjeras mērķu noteikšanai un plānošanai, izdarot izvēli saistībā ar izglītību un darbu (Izglītības likums, 1998).

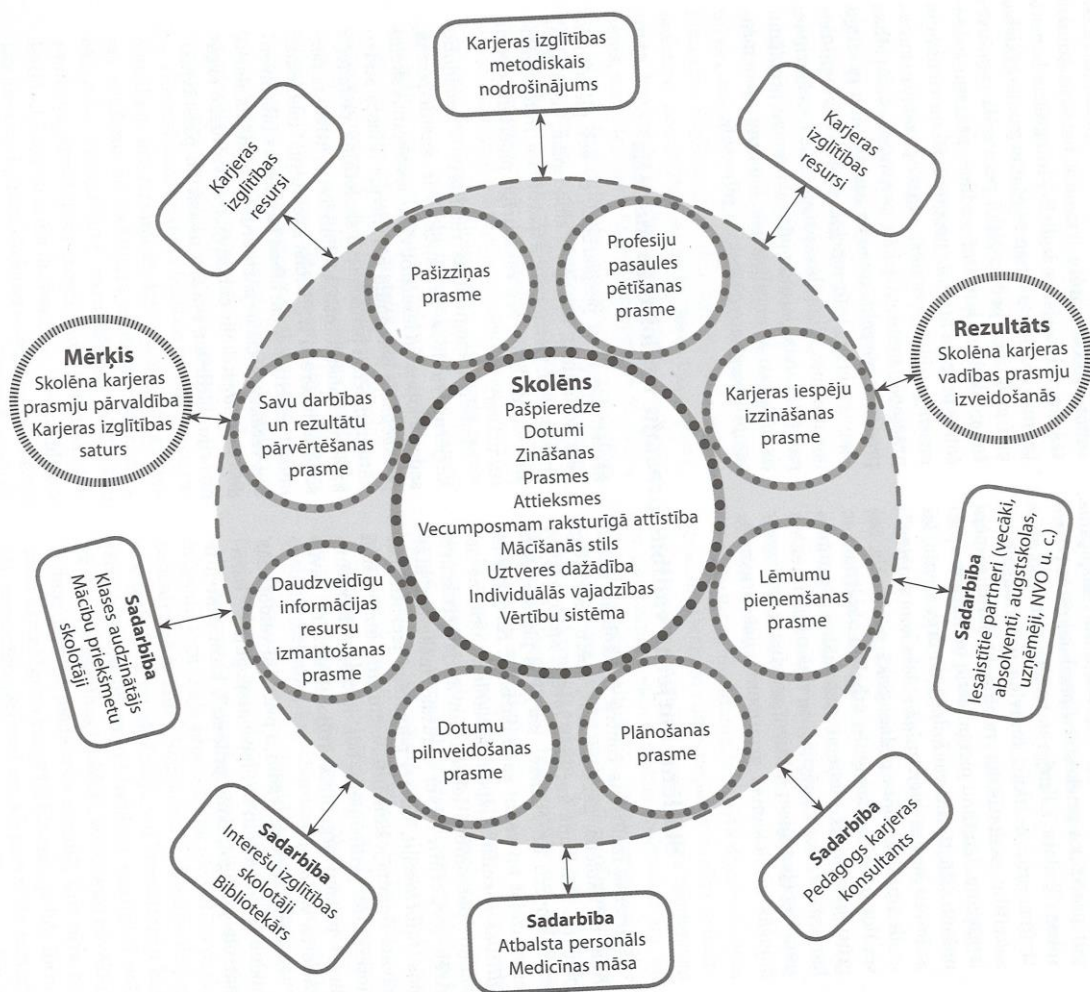
Karjeras attīstības atbalsta sistēmu veido trīs galvenie komponenti (Konceptija..., 2006).:

- informācija;
- karjeras izglītība;
- karjeras konsultēšana

Tātad karjeras izglītība ir karjeras atbalsta elements. Karjeras izglītība skolā ir saikne starp skolēnu mācībām un nākotnes plāniem. Tā ir atbilde uz skolēnu mūžīgu jautājumu „Kāpēc man tas jāamcās?” Karjeras izglītība veicina skolēnos nodarbinātībai nepieciešamo prasmju attīstību, palīdz plānot nākotni, ka arī veicina sniegto iespēju un resursu izmantošanas un informācijas meklēšanas prasmes.

Karjeras izglītība ir izglītības procesā integrēti pasākumi, lai nodrošinātu izglītojamo **karjeras vadības prasmju** apguvi un attīstīšanu, kas ietver savu interešu, spēju un iespēju apzināšanos tālākās izglītības un profesionālās karjeras virziena izvēlei (Izglītības likums, 1998). Izskatīsim detalizētāk, kādas prasmes sauc par karjeras vadības prasmēm. KVP ir *sevis izpratne* (prasme apzināties un izvērtēt savas intereses, spējas, vērtības u.c.); *karjeras iespēju pētīšanas un rādīšanas prasmes* (darbs ar informatīvajiem resursiem, spēju un iespēju atbilstības izvērtēšana, nepieciešamā atbalsta atrašana); *karjeras plānošanas prasmes* (iespējamā rīcības plāna izveidošana); *lēmuma pieņemšanas prasmes*; *spēja tikt galā ar nenoteiktību* (risināt konkrētā brīža problēmas, radoši domāt, izglītoties visā mūža garumā). Tās ir tās prasmes, ko darba dēvēji vēlas redzēt darbiniekos, tāpēc ir svarīgi attīstīt tos skolēnos (skat.4.5.tab.).

Tātad karjeras vadības prasmes ir ļoti būtiskas skolēna nākotnes karjerā un dzīvē kopumā un šo prasmju attīstība ir KI mērķis. Pēc I.Lemešonokas (2017) izstrādātā modeļa (skat.3.1.att.), lai skolēni spētu pilnveidot karjeras vadības prasmes, karjeras attīstības atbalstā (t.sk. karjeras izglītībā) nepieciešams: iesaistīt izglītības iestādes skolotājus, administrāciju un atbalsta personālu (klases audzinātāju, mācību priekšmetu skolotājus, pedagogu karjeras konsultantu, bibliotekāru, atbalsta personālu, interešu izglītības skolotājus, medmāsu u.c.), iesaistīt sadarbības partnerus, veicināt skolēna personības ārējās (iegūtās zināšanas, pieejamā informācija, izpratne par to, kas patīk, interesē, ir vērtīgs un piemērots u.c.) un iekšējās (prasme organizēt un pašvadīt sev vēlamajā virzienā ārējo struktūru) struktūras pilnveidi un abu struktūru mijiedarbības attīstību.

3.1. att. Skolēna karjeras vadības prasmju veidošanas modeli (Lemešonoka, 2017)

Karjeras vadības prasmju apgušana mācību procesā veicina (Karjeras vadības prasmes mācību priekšmetu saturā, 2016) :

- iesaisti mācībās;
- sekmju uzlabošanas un tālākvirzību izglītībā;
- nodarbinātību un nodarbināmību;
- profesionālās karjeras attīstību;
- turpmāku izglītošanos.

Karjeras izglītībai jābūt sistēmiskai un sistemātiskai, svarīga izglītības iestāžu, vecāku un sabiedrības sadarbība, lai palīdzētu bērniem, pusaudžiem, jauniešiem un pieaugušajiem apgūt pieredzi, attīstīt un pašvērtēt savu karjeru.

I.Lemešonoka (2017) uzskata, kā KI saturam ir trīs posmi:

1. posmā skolēns izzina savas spējas, prasmes, intereses, īpašības, vērtības, gaidas, resursus un ierobežojumus;
2. posmā skolēns izpēta „profesiju pasauli”, profesionālo darbības jomu pieprasījumu, speciālistu izaugsmes nosacījumus un dažādu nozaru perspektīvas;
3. posmā skolēns analizē pirmajā un otrajā posmā iegūtos rezultātus un, tos salīdzinot, izvēlās savu profesionālo virzienu.

Lai sasniegtu labāko rezultātu skolēnam jāiziet visiem šiem posmiem cauri, lai nekļūdīties savā karjeras izvēlē.

Tā kā karjeras izglītība skolā ir viens no mācību un audzināšanas darba satura aspektiem, to apguvi vajag mērķtiecīgi vadīt, plānot, organizēt un pārraudzīt.

Jelgavas 6.vidusskolā karjeras izglītība ir viena no trim karjeras atbalsta elementiem. Lai saprastu karjeras izglītības nozīmi skolā, apskatīsim karjeras atbalsta katru elementu atsevišķi (skat. 3.1.tab.).

3.1.tabula

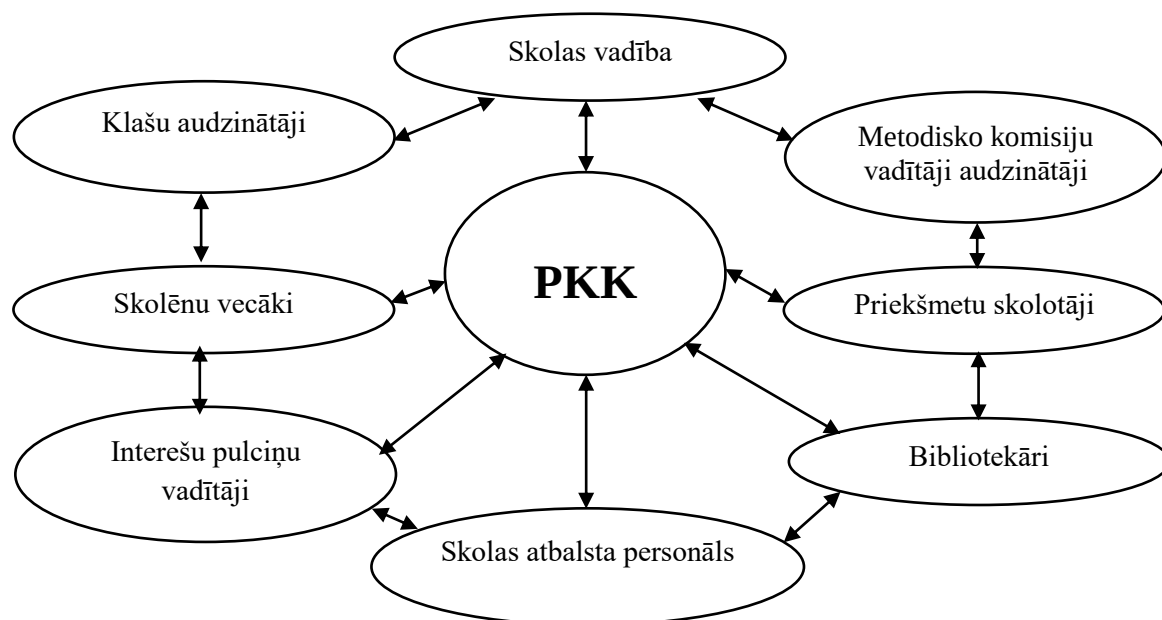
Karjeras atbalsta elementu nozīme Jelgavas 6.vidusskolā

Kritēriji	Karjeras atbalsta elementi un to nozīme		
	Karjeras izglītība	Karjeras konsultēšana (individuālās vai grupu konsultācijas)	Informācijas sniegšana atbilstoši pasūtījumam
Mērķauditorija	Vidusskolas, pamatskolas un sākumskolas skolēni	Skolēni, skolēnu vecāki, skolotāji (skolas personāls)	Skolēni, skolēnu vecāki, skolotāji, citi skolas darbinieki
Atbildīgās personas	• karjeras konsultants, • skolas vadība, • klašu audzinātāji, • atbalsta personāls, • priekšmetu skolotāji; • interešu izglītības skolotāji; • bibliotekāri.	karjeras konsultants	• karjeras konsultants, • direktora vietnieks audzināšanas darbā, • bibliotekāre, • skolas atbalsta personāls, • klašu audzinātāji, priekšmetu un interešu izglītības skolotāji.
Paredzamais rezultāts	Apmācamie tiek iepazīstināti ar karjeras attīstības iespējām un tiek aicināti uz profesionālo	Skolā ir pieejami karjeras konsultēšanas pakalpojumi – visi interesenti saņem laicīgu, izsmeļošu un individuālu/grupu	Skolā ir pieejams un nodrošināts aktuālās informācijas piedāvājums karjeras attīstībai, tai skaitā informācija par mācību

Kritēriji	Karjeras atbalsta elementi un to nozīme		
	Karjeras izglītība	Karjeras konsultēšana (individuālās vai grupu konsultācijas)	Informācijas sniegšana atbilstoši pasūtījumam
	pašattīstību vispārīgā mācību procesa ietvaros.	atbalstu karjeras attīstības jautājumos.	iestādēm, augstskolām, prof.mācību iestādēm, mācību programmām, augstskolu iestāšanas noteikumiem, par atvērto durvju dienām un informācija par profesiju daudzveidību.

[Autores apkopojums]

Aplūkojot 3.1. tabulu var secināt, ka karjeras atbalsta attīstībai, tai skaitā, arī karjeras izglītības attīstībai un īstenošanai, pedagogs karjeras konsultants ir galvenais virzītājspēks. Bet rezultātu var panākt tikai strādājot komandā ar skolas vadību, klases audzinātājiem, priekšmetu pedagogiem, interešu pulciņu vadītājiem, bibliotekāriem, atbalsta personālu un arī ar skolēnu vecākiem. Jelgavas 6.vidusskolas pedagoga karjeras konsultanta (PKK), skolas personāla un vecāku sadarbība apskatāma 3.2.attēlā.

3.2. attēls. **PKK, skolas administrācijas, pedagogu un atbalsta personāla sadarbība KI sekmīgai īstenošanai**

[Autores apkopojums]

Strādājot mūsdienu skolā jāseko, lai gan pedagogs karjeras konsultants, gan skolas vadība un atbalsta personāls, gan pārējais skolas personāls strādātu kā viena komanda, cieši un mērķtiecīgi sadarbojoties savā starpā, lai palīdzētu skolēniem risināt karjeras jautājumus. Karjeras konsultantam vajag sadarboties arī ar Nodarbinātības valsts aģentūru (NVA) un darba devējiem, lai iegūtu jaunu informāciju par mainīgajām darba tirgu aktualitātēm. Šī informācija palīdzēs sagatavot skolēnus darba tirgum nākotnē kā konkurent spējīgus un pieprasītus darbiniekus.

Jelgavas 6.vidusskolā tiek īstenoti dažādi KI pasākumi un šos pasākumus var iedalīt:

- **Skolas KI pasākumi** (piem., integrēti mācību stundās, klašu audzināšanas stundās vai ārpusstundas pasākumi);
- **Ārpusskolas KI pasākumi** (piem., pilsētas KI pasākumi, mācību iestāžu atvērto durvju dienas, Ēnu diena, izstāde „Skola” un t.t.).

No 2017.gada 01.septembra līdz 2021.gada 31.augustam skola ir iesaistīta ESF projektā „Karjeras atbalsts vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs” Nr.8.3.5.0/16/I/001 Projekta mērķis uzlabot pieeju karjeras atbalstam izglītojamajiem vispārējās un profesionālās mācību iestādēs.

Skolas karjeras izglītības efektivitāte atkarīga lielākoties no pedagoga karjeras konsultanta darba, bet ļoti svarīgs ir skolas vadības un skolas personāla atbalsts. Karjeras konsultants pilda dažādas funkcijas KI veicināšanai skolēniem (skat.3.2.tab.).

3.2. tabula

Skolas pedagoga karjeras konsultanta funkcijas un sadarbība ar dažādām mērķa grupām

Mērķauditorija	PKK funkcijas karjeras izglītības (KI) īstenošanai
<i>Skolā</i>	
Skolēni	• Individuālās/grupu karjeras konsultācijas • Izglītošana karjeras attīstības jautājumos • Profesionālās pašnoteikšanās un pašattīstības veicināšana • Informācijas sniegšana un atbalsts KI jautājumos • KI pasākumu organizēšana un vadīšana • KI ekskursiju organizēšana • Kontaktu uzturēšana ar skolas absolventiem, lai vajadzības gadījumā viņus uzaicinātu stāstīt skolēniem par kādu augstskolu vai profesionālo mācību iestādi, kur absolventi tagad mācās

Mērķauditorija	PKK funkcijas karjeras izglītības (KI) īstenošanai
Skolas vadība, klašu audzinātāji un cits skolas personāls	• Informācijas sniegšana un atbalsts karjeras kontekstā • KI ekskursiju organizēšana (pēc pieprasījuma) • Palīdzība un līdzdalība ar karjeru saistīto pasākumu organizēšanā, izstrādē un vadīšanā • Palīdzība metodisko materiālu sagatavošanā karjeras tematu apskatei • Piedalīšanās pētnieciskajā procesā skolēnu profesionālo interešu un vēlmju izzināšanai • Ar karjeru un profesionālo izaugsmi saistīto tematisko lekciju organizēšana un vadīšana (pēc pieprasījuma) • Individuālās karjeras konsultācijas
Skolēnu vecāki	• Karjeras konsultācijas ar/bez bērna • Informācijas sniegšana un atbalsts KI jautājumos • Karjeras informatīvo pasākumu, radošo darbnīcu organizēšana un vadīšana • Sadarbības rezultātā aicina vecākus pastāstīt skolēniem par savām profesijām
<i>Ārpusskolas</i>	
Augstskolu mācībspēki, darba devēji, NVA darbinieki, ZRKAC, Jauniešu centri, uzņēmēji	• Partnerattiecību dibināšana • Partnerattiecību uzturēšana un attīstība jau esošajiem partneriem • Sadarbojoties ar šo mērķa auditoriju, iegūt jaunāko informāciju par darba tirgus prasībām, augstskolu atvērto durvju dienām un iespējām uzaicināt studentus stāstīt par augstskolu mūsu skolēniem, kā arī iespēja piedalīties pilsētas KI pasākumos

[Autores apkopojums]

4. Karjeras izglītības programma Jelgavas 6.vidusskolā 1.-12.klasēm

Jelgavas 6.vidusskolas karjeras izglītības programmas izstrāde ir balstīta uz Karjeras attīstības atbalsta pasākumu plānu programmas paraugu vispārizglītojošām mācību iestādēm 1.-12.klasēm, tas izveidots ESF projekta „Karjeras atbalsts vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs” ietvaros (Karjeras attīstības atbalsta pasākumu plāna paraugs vispārējās vidējās izglītības iestādēm, 2019), kā arī balstīta uz ESF projekta KIPNIS ietvaros Vispārizglītojošo skolu karjeras izglītības programmu 1.-12.klasei (Karjeras izglītība skolā 2009).

4.1. Karjeras izglītības programmas mērķi, uzdevumi un saturs

1. Karjeras izglītības mērķi ir:

- 1.2. nodrošināt izglītojamam pašizpēti, karjeras iespēju izpēti un karjeras lēmumu pieņemšanai un īstenošanai nepieciešamo pamatzināšanu un pamatprasmju apguvi;
- 1.3. radīt pamatu savlaicīgu, apzinātu un ar iespējām sabalansētu personīgo lēmumu pieņemšanai par turpmāko izglītību.

2. Karjeras izglītības uzdevumi:

- 2.1. nodrošināt katram izglītojamam pašnovērtēšanas metožu apguves iespējas;
- 2.2. palīdzēt izmantot zināšanas par sevi, lai izprastu savas spējas, stiprās puses, intereses, prasmes un talantus, pieņemtu lēmumus, noteiktu mērķus;
- 2.3. veidot katrā izglītojamā interesi par karjeru, iepazīstinot ar darba pasaules un ar to saistīto izglītību daudzveidību;
- 2.4. nodrošināt katram izglītojamam iespēju apgūt mācīšanās prasmes, informācijas tehnoloģiju un citu informācijas avotu izmantošanas pamatiemaņas;
- 2.5. palīdzēt katram izglītojamam pieņemt apzinātu lēmumu par turpmāko izglītību un ar to saistīto iespējamo karjeru;
- 2.6. nodrošināt iespēju gūt darbības pieredzi;
- 2.7. izkopt sadarbības, saskarsmes, prezentācijas prasmes, cieņu pret daudzveidību;
- 2.8. veidot izglītojamajos izpratni par karjeras saistību ar sasniegumiem izglītībā un mūžizglītību (Noteikumi par valsts pamatzglītības standartu..., 2000).

3. Karjeras izglītības saturs

Karjeras izglītības programmas apguves organizācijas pamatnosacījums ir īstenot karjeras izglītību tā, lai izglītojamais iegūtu gan zināšanas konkrētā izglītības jomā (pašizpēte, karjeras izpēte, karjeras plānošana un vadība) un formā (mācību priekšmetu stunda, klases stunda, konsultācijas, ārpusstundu pasākumi), gan universālas, vispārējas prasmes, saistītas ar darbības pieredzi, kas palīdzētu rīkoties gan iepriekš zināmās, gan jaunās dzīves situācijās.

4. Katra karjeras izglītības joma — pašizpēte, karjeras iespēju izpēte un karjeras lēmumu pieņemšana un īstenošana — ietver vairāku mācību priekšmetu un audzināšanas darba saturu, tā pilnveides virzienu integrācijas aspektā.

5. Karjeras izglītībā sasniedzamo spēju un prasmju attīstību atspoguļo galvenie izglītošanas aspekti (Noteikumi par valsts pamatzglītības standartu..., 2000):

- 5.1. pašizpaušmes un radošais aspekts: radošās darbības pieredze, pastāvīga iespēja meklēt un atrast risinājumu praktiskām problēmām, atklāt kopsakarības;
- 5.2. analītiski kritiskais aspekts: intelektuālās darbības pieredze — patstāvīga, loģiska, motivēta, kritiska un produktīva domāšana; prasme pamatot savu viedokli pagātnes, tagadnes un nākotnes saiknes kontekstā;
- 5.3. morālais un estētiskais aspekts: izpratne par morāles jēdzieniem cilvēku savstarpējā saskarsmē, par cilvēka tiesībām uz vienlīdzību;
- 5.4. sadarbības aspekts: prasme sadarboties, strādāt komandā, uzklaust un respektēt dažādus viedokļus, pieņemt lēmumus un uzņemties atbildību par to īstenošanu, atbildīgi rīkoties konfliktsituācijās, rūpēties par savu un līdzcilvēku drošību un meklēt palīdzību atbilstošās institūcijās un dienestos;
- 5.5. saziņas aspekts: praktiska pieredze valodas lietošanā; prasme sazināties vairākās valodās (rakstīt, runāt, lasīt), prasme publiski uzstāties, izteikt un pamatot savu viedokli, prezentācijas prasmes;
- 5.6. mācīšanās un praktiskās darbības aspekts: prasme patstāvīgi plānot, organizēt un īstenot mācīšanos; dažādu zināšanu un prasmju lietošana praktiskajā darbībā; prasme mācību procesā izmantot dažādu veidu informāciju, konsultēties, atrast palīdzību; prasme izmantot modernās tehnoloģijas;
- 5.7. matemātiskais aspekts: matemātikas izmantošana praktiskajā dzīvē (budžeta plānošana, izglītības izmaksu aprēķināšana, salīdzināšana u.c.).

6. Katrs aspekts tiek īstenots visās karjeras izglītības jomās, taču ne vienādā mērā.

7. Pamatjoma **“Pašizpēte”** ietver šādas saturiskas tēmas:

- 7.1. mana identitāte, paštēls, mana rakstura īpašības;
- 7.2. manas intereses, hobiji, spējas, brīvais laiks;
- 7.3. mana ģimene, tās loma, tradīcijas;
- 7.4. sevis iepazīšanas un izpētes veidi, to sasaiste ar iecerēto profesiju, pašnovērtēšana;
- 7.5. attieksmes un vērtības;
- 7.6. prasme sadarboties, risināt konfliktus;
- 7.7. mana veselība un nākotnes nodomi;
- 7.8. mācīšanās prasmes, mācību sasniegumi, to saistība ar nākotnes nodomu īstenošanu;
- 7.9. pašaudzināšana.

8. Pamatjoma **“Karjeras iespēju izpēte”** ietver šādas saturiskas tēmas:

- 8.1. darba nozīme cilvēka dzīvē;
- 8.2. populāras un sabiedrībā augstu vērtētas profesijas, profesiju daudzveidība, to tipi;
- 8.3. manu vecāku darba dzīve;
- 8.4. informācijas avoti un izglītības pasaules pētīšana;

- 8.5. profesionālā kvalifikācija un tās ieguve;
- 8.6. darba tirgus un nodarbinātība;
- 8.7. sociālā vide un nodarbinātība;
- 8.8. izglītības veidi un līmeņi, dažādas izglītības iestādes;
- 8.9. darba likumdošana, darba drošība;
- 8.10. pašnodarbinātība.

9. Pamatjoma “**Karjeras lēmumu pieņemšana un īstenošana**” ietver šādas saturiskas tēmas:

- 9.1. lēmumu pieņemšanas paņēmieni karjeras plānošanai;
- 9.2. lēmuma pieņemšana par karjeru; dažādu faktoru ietekme (ģimene, skola, draugi, sabiedrība u.c.);
- 9.3. dažādu karjeru pozitīvie un negatīvie aspekti;
- 9.4. kad viss nenorīt tā, kā plānots;
- 9.5. mani nākotnes mērķi un to sasniegšanas plāns (īstermiņa un ilgtermiņa plānošana);
- 9.6. pārmaiņas manā dzīvē;
- 9.7. komandas darba pieredze;
- 9.8. praktisko iemaņu gūšana dažādās profesijās;
- 9.9. sevis prezentēšana.

4.2. Karjeras izglītības īstenošanas pasākumu plāns Jelgavas 6.vidusskolā

Karjeras izglītība tiek īstenota, izmantojot dažādas darba organizācijas formas — integrēta mācību priekšmetu stundās, klases stundās, individuālās/grupu karjeras konsultācijās, dažādās ārpusstundu un ārpusskolas pasākumos (skat.4.1.tab.):

4.1.tabula

Karjeras izglītības īstenošanas pasākumu plāns Jelgavas 6.vidusskolā 1.-12. klasēm

Aktivitātes	Mērķ-auditorija	Laiks	Vieta/atbildīgā persona
Īstenot projektu skolā „Karjeras atbalsts vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs” Nr. 8.3.5.0/16/I/001 (pēc speciāla plāna)	7.-12.kl.	visu gadu	Skolas karjeras konsultants
Karjeras konsultanta individuālās un grupu konsultācijas	4.-12.kl. Pēc pieprasījuma	visu gadu	Skolas karjeras konsultants
Karjeras konsultanta sadarbība ar skolas vadību, klašu audzinātājiem, priekšmetu skolotājiem, skolēnu vecākiem un skolas atbalsta personālu, bibliotekāriem izglītojamo karjeras izvēles iespēju, interešu un piemērotības	1.-12.kl.	visu gadu	Skolas karjeras konsultants/skolas vadība un klašu audzinātāji

Aktivitātes	Mērķ-auditorija	Laiks	Vieta/atbildīgā persona
noteikšanā			
Klases audzināšanas stundas ar karjeras konsultantu (pēc pieprasījuma un pēc pieraksta)	1.-12.kl.	visu gadu (sākot ar oktobri)	Skolas karjeras konsultants
Atbalsts priekšmetu skolotājiem, interešu izglītības skolotājiem karjeras vadības prasmju un caurviju prasmju integrēšanā mācību stundu saturā	1-12.kl.	februāris - maijs	Skolas karjeras konsultants/priekšmetu skolotāji
Mācību ekskursijas Zemgales uzņēmumos pēc plāna „Iepazīsti Jelgavas pilsētas iestādes un uzņēmumus”	1.-12.kl.	visu gadu	Zemgales uzņēmumi/skolas karjeras konsultants un klašu audzinātāji
Radošo darbnīcu apmeklējums LLU sadarbības ietvaros	1.-12.kl.	visu gadu	LLU fakultātes/skolas karjeras konsultants un klašu audzinātāji
Vecāku veiksmīgās karjeras stāsti	1.-3.kl.	visu gadu	Skolas karjeras konsultants, klašu audzinātāji
Augstskolu, profesionālo mācību iestāžu atvērto durvju un informācijas dienu apmeklējums	6.-12.kl.	visu gadu	Augstskola, profesionālās mācību iestādes/skolas karjeras konsultants, direktora vietniece audzināšanas darbā, klašu audzinātāji un priekšmetu skolotāji
Skolēnu iesaistīšana brīvprātīgo darba kustībā	7.-12.kl.	visu gadu	Skolas karjeras konsultants, klašu audzinātāji, priekšmetu un interešu pulciņu skolotāji
Karjeras nedēļa skolā un Jelgavā (pēc speciālā plāna)	1.-12.kl.	oktobris	Uzņēmumi/skolas karjeras konsultants, klašu audzinātāji, priekšmetu skolotāji, atbalsta personāls, bibliotekāri
Aptauja ar mērķi apzināt skolēnu intereses par profesionālās darbības virzieniem.	9.kl.	oktobris	Skolas karjeras konsultants
Tikšanās ar augstskolas studentiem (mūsu skolas absolventiem), uzņēmējiem, dažādiem profesiju pārstāvjiem	9.- 12.kl.	visu gadu	Skolas karjeras konsultants
Informācijas sniegšana skolēnu vecākiem par interesējošiem karjeras jautājumiem un pasākumiem (e-klases pastā, mājas lapā, klātienē, tiešsaistē)	1.- 12.kl.skolēnu vecāki	visu gadu	Skolas karjeras konsultants
Dalība „Ēnu” dienā	6.-12.kl.	februāris	Uzņēmumi/darba

Aktivitātes	Mērķ-auditorija	Laiks	Vieta/atbildīgā persona
			dēvēji, skolas karjeras konsultants, direktora vietniece audzināšanas darbā, klašu audzinātāji
Brauciens uz izglītības izstādi „Skola” Ķīpsalā	9.-12.kl.	februāra beigās	Skolas karjeras konsultants, klašu audzinātāji/skolas vadība
Brauciens uz nacionālo jauno profesionāļu meistarības konkursu „SkillsLatvia 2020”, Ķīpsalā	12.kl.	maija sākumā	Skolas karjeras konsultants, klašu audzinātāji/skolas vadība
Skolēnu aptauja par tēmu „Nākotnes karjeras izvēle”	9. un 12.kl.	marts	Skolas karjeras konsultants un klašu audzinātāji
Tikšanās ar Amatu vidusskolas un Jelgavas Tehnikuma pārstāvjiem	8.-9.kl.	aprīlis - maijs	Skolas karjeras konsultants
Darbs ar skolas absolventu datu bāzi	9 un 12.kl.	visu gadu	Skolas karjeras konsultants

[Autores apkopojums]

No 4.1. tabulas secināms, ka KI programmas ārpusstundu un ārpusskolas pasākumi Jelgavas 6.vidusskolā īstenojās visu mācību gadu. Savukārt, 4.2. tabulā tiks apskatīti Jelgavas 6.vidusskolas KI īstenošanu klases stundās. Tabulā apkopotas tēmas no Klases stundu tēmu parauga (2006.) un Karjeras vadības prasmes mācību priekšmeta saturā (2016.) brošūras. Pēc klases stundu/audzināšanas darba programmas klases stundas 1.-12.klasei paredzēta viena stunda nedēļā. Karjeras konsultants apmeklē klases audzināšanas stundas pēc speciālā plāna, kurā klases audzinātāji paši pierakstās. Tēmu izvēlas karjeras konsultants kopā ar klases audzinātāju un attiecīgas klases skolēniem.

4.2.tabula

KI tematu īstenošanas klases stundās paredzamie rezultāti 1.-12.klasēs

Klase	Temats	KI jomas	Sasniedzamais rezultāts skolēnam
1.-3. klase	Profesiju daudzveidība	Karjeras iespēju izpēte, karjeras lēmumu pieņemšana un īstenošana	Zina nosaukt profesijas, kurās strādā cilvēki skolēna dzīvesvietā, un izprot viņu nozīmību vietējās sabiedrības dzīvē.

Klase	Temats	KI jomas	Sasniedzamais rezultāts skolēnam
	Dienas režīms	Karjeras iespēju izpēte	Prot izplānot savu dienas režīmu un tam sekot, paredzot laiku mācībām, pienākumiem mājās, vaļaspriekiem un atpūta
	Mācības - skolēna darbs	Karjeras iespēju izpēte	Apzinās savu galveno pienākumu mācīties, spēj mācīties patstāvīgi, un koncentrējas mācību uzdevumu apguvei un izprot savu atbildību sekmīgā mācību procesā.
	Karjeras vīzija	Karjeras iespēju izpēte, karjeras lēmumu pieņemšana un īstenošana	Mācās domāt par savu nākotni, iepazīstot dažādas profesijas, pakāpeniski apgūst darba prasmes.
4.-6. klase	Es un mani dotumi	Pašizziņa, karjeras iespēju izpēte	Apzinās savas stiprās un vājās puses, mēģina apzināt savas intereses.
	Brīvais laiks un tā izmantošana	Karjeras iespēju izpēte	Izzina un izmanto daudzpusīgas lietderīga brīvā laika pavadīšanas iespējas, atrodot savām spējām un vēlmēm atbilstošāko.
	Mācīšanās prasmes un sasniegumi	Pašizziņa	Ir izveidojušās noteiktas attieksmes pret dzīves pamatvērtībām. Apzinās zināšanu nozīmi nākotnē, spēj sevi motivēt mācību darbam un cenšas sasniegt savām spējām atbilstošus rezultātus.
	Profesiju daudzveidība, prestižs un pievilcība	Karjeras iespēju izpēte, karjeras lēmumu pieņemšana un īstenošana	Izprot profesiju veidus un tajās veicamo darba specifiku: fizisks – garīgs darbs, darbs telpās – darbs ārā u.tml.
7.-9. klase	Vajadzības, vēlmes un spējas	Pašizziņa	Ir objektīvi izvērtējis, pārzina savus dotumus, spējas un intereses, samēro savas intereses un spējas, personīgās īpašības un vērtības.
	Izglītības vērtība	Karjeras iespēju izpēte, karjeras lēmumu pieņemšana un īstenošana	Izprot saistību starp izglītību, profesiju un nodarbinātību. Apzinās izglītību kā vērtību, ir motivēts turpināt izglītību.
	Dzīves stils	Pašizziņa Karjeras iespēju izpēte, karjeras lēmumu pieņemšana un īstenošana	Novērtē sava gribasspēka, neatlaidības un personīgā ieguldījuma nozīmīgumu dzīves mērķu sasniegšanā. Novērtē savu sasniegumu rezultātus.
	Profesiju daudzveidība pasaule	Karjeras iespēju izpēte, karjeras lēmumu pieņemšana un īstenošana	Apzinās karjeras nozīmi cilvēka dzīvē. Zina dažādus avotus, kur meklēt informāciju par izglītības

Klase	Temats	KI jomas	Sasniedzamais rezultāts skolēnam
			iespējām. Prot savākt, apkopot un analizēt atbilstošu informāciju par profesijām, izzina savas turpmākās izglītības iespējas.
	Darba tirgus	Pašizziņa Karjeras iespēju izpēte, karjeras lēmumu pieņemšana un īstenošana	Ir atrastas sev saistošās profesijas. Iesaistās darba izmēģinājumos. Ir iegūtas zināšanas par vietējo darba tirgu. Prot pieņemt ar karjeras izvēli saistītus lēmumus.
10.-12. klase	Karjeras izvēles plānošana	Pašizziņa Karjeras iespēju izpēte, karjeras lēmumu pieņemšana un īstenošana	Ir izvērtēta piemērotība izvēlētajai profesijai.
	Izglītības iespējas Latvijā un ārzemēs	Karjeras iespēju izpēte, karjeras lēmumu pieņemšana un īstenošana	Ir vispusīga informācija par iespējām turpināt izglītību un ar to saistītajiem studiju fondiem, stipendijām, kredītiem u.c.
	Mūžizglītība	Karjeras iespēju izpēte, karjeras lēmumu pieņemšana un īstenošana	Izprot nepārtraukta izglītošanās procesa lomu un nozīmi savā dzīvē.
	Informācija par darba tirgu un tautsaimniecības attīstības tendencēm	Karjeras iespēju izpēte, karjeras lēmumu pieņemšana un īstenošana	Ir apzināta informācija par darba tirgus perspektīvām, kas ļauj izšķirties par attiecīga lēmuma pieņemšanu karjeras izvēlē. Ir gatavs pieņemt alternatīvus lēmumus karjeras izvēlē.
	Darbs ārzemēs	Karjeras iespēju izpēte, karjeras lēmumu pieņemšana un īstenošana	Zina par iespējām strādāt ārpus Latvijas robežām un kur griezties pēc palīdzības, ja tas ir nepieciešams. Pārzina attiecīgās valsts darba likumdošanu.

[Autores apkopojums]

Svarīgi, lai skolēni apzinās, ka skolā, mācību priekšmetos saņemtās zināšanas ir noderīgas nākotnei un apgūstamās tēmas lielākā vai mazākā mērā saistās ar karjeras iespējām. Autore piedāvā tēmas KI turpmākai integrēšanai mācību priekšmetos, izņemot kl. audzināšanas stundas (skat.4.3.tab):

4.3.tabula

Mācību priekšmetu tēmu saistība ar karjeras izglītību

Klase	Karjeras izglītības joma	Mācību priekšmetu tēmas	Mācību priekšmets

1.-3.	Karjeras iespēju izpēte, karjeras lēmumu pieņemšana un īstenošana	Profesiju daudzveidība	Latviešu valoda un literatūra
4.	Karjeras iespēju izpēte	Mana nākotnes profesija	Vizuālā māksla
5.	Karjeras lēmumu pieņemšana un īstenošana	My ideal job	Angļu valoda
6.	Pašizziņa	Es un mana personība pasaulē	Sociālās zinības
7.	Pašizziņa	Manas intereses, spējas un dotības	Sociālās zinības
8.	Karjeras iespēju izpēte	Profesijas medicīnas nozarē	Bioloģija
9.	Karjeras iespēju izpēte, karjeras lēmumu pieņemšana un īstenošana	Darbavietas dažādās Eiropas valstīs	Ģeogrāfija
10.	Pašizziņa	Nodarbinātības veidi	Ekonomika
11.	Karjeras iespēju izpēte	Profesiju daudzveidība IT nozarē	Programmēšanas pamati
12.	Karjeras iespēju izpēte, karjeras lēmumu pieņemšana un īstenošana	Darba tirgum gatavs	Ekonomika

[Autores apkopojums]

Tabulā 4.3. apskatīti katrai klasei viens piemērs: mācību stunda, karjeras izglītības jomas un mācību priekšmetu tēmas. Pētot katra mācību priekšmeta standartu, var secināt, ka no katras mācību stundas var saņemt zināšanas, kas noderīgas skolēnu nākotnei un karjeras attīstībai. Pēc autores domām, lai iekļautu katru mācību priekšmetu šajā tabulā, lietderīgi būtu aptaujāt skolotājus. Jo katrs kāda mācību priekšmeta skolotājs, kā speciālists savā jomā varētu piedāvāt savas tēmas, kurās viņaprāt visvairāk integrēta karjeras izglītība, un mācību stundās paskaidrotu kā iegūtas zināšanas būs noderīgas skolēnu nākotnes karjeras attīstībai. Ieteicamus tematus Karjeras izglītības īstenošanai stundās, mācību jomu ietvaros var apskatīt 4.4.tabulā.

Ieteicamie temati Karjeras izglītības īstenošanai stundās, mācību jomu ietvaros
(Karjeras attīstības atbalsta pasākumu plāna paraugs vispārējās vidējās izglītības iestādēm, 2019.)

Klašu grupa	Karjeras izglītības joma	Tēma	Sasniedzamais rezultāts	Īstenošana
1.-3.	Karjeras iespēju izpēte	Profesiju daudzveidība	Atpazīst profesijas pēc darba pienākumu aprakstiem vai demonstrējumiem, darbarīku un darba attēliem. Veido stāstījumu par darba darītājiem.	Sociālā un pilsoniskā mācību joma, valodu mācību joma
	Karjeras iespēju izpēte	Profesiju daudzveidība	Atpazīst profesijas pēc darba pienākumu aprakstiem vai demonstrējumiem, darbarīku un darba attēliem. Pēc skolotāja dotajiem kritērijiem salīdzina, interpretē, novērtē, savieno un grupē vienkāršu informāciju par karjeras iespējām	Sociālā un pilsoniskā mācību joma
	Karjeras iespēju izpēte	Darba nozīme cilvēka dzīvē	Pēc skolotāja dotajiem kritērijiem salīdzina, interpretē, novērtē, savieno un grupē vienkāršu informāciju par karjeras iespējām. Pauž savus uzskatus par sadzīves situācijām, ņemot vērā savas un citu cilvēku vajadzības un vēlmes	Sociālā un pilsoniskā mācību joma, valodu mācību joma
	Karjeras iespēju izpēte, karjeras lēmumu pieņemšana un īstenošana	Profesiju daudzveidība	Pēc skolotāja dotajiem kritērijiem salīdzina, interpretē, novērtē, savieno un grupē vienkāršu informāciju par karjeras iespējām. Ar prieku fantazē par dažādām karjeras attīstības iespējām.	Sociālā un pilsoniskā mācību joma

4.-6.	Pašizziņa	Izjūtu un mācību (darba) rezultātu saistība	Nosauc un analizē personiskās īpašības un uzvedību, skaidro, kas ietekmē darbību izvēli un sniegumu (panākumus vai neizdošanos) dažādās karjeras jomās (mācības, interešu izglītība, brīvā laika aktivitātes, mājas darbi).	Sociālā un pilsoniskā mācību joma
	Pašizziņa, karjeras iespēju izpēte	Sevis iepazīšanas veidi	Nosauc un analizē personiskās īpašības un uzvedību. Salīdzina profesiju veidus, balstoties uz tajās veicamā darba specifiku. Pēc skolotāja dotā parauga analizē informāciju par veicamā darba saturu dažādās profesijās.	Sociālā un pilsoniskā mācību joma, valodu mācību joma
	Pašizziņa, karjeras iespēju izpēte, karjeras lēmumu pieņemšana un īstenošana	Darbs kā katra cilvēka ikdienas nepieciešamība un zināšanu un prasmju pilnveides iespēja	Prot pastāstīt par saviem dotumiem, sasniegumiem, interesēm un vajadzībām, raksturot sava padarītā progresu, izmantojot vienotu kritēriju sistēmu. Pēc skolotāja dotā parauga analizē informāciju par veicamā darba saturu. Piedalās karjeras iespēju un karjeras ieceru apspriešanā un izvērtēšanā.	Sociālā un pilsoniskā mācību joma
	Karjeras iespēju izpēte, karjeras lēmumu pieņemšana un īstenošana	Profesijas, to saturs un daudzveidība	Skaidro dažādu profesiju nozīmi savā, ģimenes un kopienas dzīvē. Salīdzina profesiju veidus, balstoties uz tajās veicamo darba specifiku. Piedalās karjeras iespēju un karjeras ieceru apspriešanā un izvērtēšanā.	Sociālā un pilsoniskā mācību joma
7.-9.	Pašizziņa	Savu interešu, spēju un dotību attīstīšana	Atpazīst savas darbības stiprās puses un ar pieaugušā atbalstu rod dažādus veidus, kā attīstīt savas domāšanas un uzvedības pilnveidojamās puses Patstāvīgi analizē sava snieguma saistību ar personiskajām īpašībām un uzvedību dažādās karjeras jomās (mācību darbs, interešu izglītība, brīvā laika aktivitātes, mājas darbi).	Sociālā un pilsoniskā mācību joma
	Pašizziņa	Savu sasniegumu atspoguļojums,	Patstāvīgi pilnveido darbu mapi,	Sociālā un pilsoniskā mācību joma

		izmantojot IKT	Izmantojot piemērotākās digitālo tehnoloģiju sniegtās iespējas. Patstāvīgi analizē sava snieguma saistību ar personiskajām īpašībām un uzvedību dažādās karjeras jomās (mācību darbs, interešu izglītība, brīvālaika aktivitātes, mājas darbi). Patstāvīgi veido savus kritērijus, kas liecina par mērķa sasniegšanu dažādās karjeras jomās. Izvirza īstermiņa un ilgtermiņa karjeras attīstības (t.sk. mācīšanās) mērķus, plānoto īstenošanas soļus, uzņemas atbildību par to izpildi.	
	Karjeras iespēju izpēte, karjeras lēmumu pieņemšana un īstenošana	Izglītības iespējas Latvijā	Izvēlas un izmanto piemērotākās digitālo tehnoloģiju sniegtās iespējas, lai atrastu un apstrādātu nepieciešamo informāciju par karjeras iespējām. Atlasa, apkopo un analizē informāciju par dažādās nozarēs un profesijās nepieciešamajām zināšanām, prasmēm un personības īpašībām. Izvirza karjeras attīstības (mācīšanās) mērķi.	Sociālā un pilsoniskā mācību joma
	Karjeras iespēju izpēte, karjeras lēmumu pieņemšana un īstenošana	Profesiju daudzveidība, prestižs un pievilcība	Mērķtiecīgi izzina, analizē, izvērtē un savieno dažāda veida informāciju par karjeras iespējām, izprot to kontekstu. Piedalās diskusijās par karjeras iespējām un karjeras iecerēm, ievēro kopīgi izveidotos diskusijas noteikumus. Uz dažādām karjeras attīstības iespējām raugās ar zinātkāri, iztēlojas nebijušus risinājumus	Sociālā un pilsoniskā mācību joma
10.-12.	Pašizziņa, karjeras iespēju izpēte, karjeras lēmumu pieņemšana un īstenošana	Pašnodarbinātais vai darbinieks?	Raksturo vērtību realizēšanas iespējas profesionālajā darbībā. Piedalās diskusijās par karjeras iespējām un iecerēm, pauž savu viedokli, noskaidro citu viedokļus un to pamatojumu, nosaka kopīgo un atšķirīgo. Raksturojot karjeras iespējas, spriež no konkrētā uz vispārīgo un no vispārīgā uz konkrēto. Argumentē, pierādot izteiktā apgalvojuma ticamību un veidojot pamatkotus secinājumus, pamana un novērš savas un citu loģiskās argumentācijas kļūdas. Novērtējot	Sociālā un pilsoniskā mācību joma, valodu mācību joma, kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību joma

			savas zināšanas un intereses, pieņem lēmumus, plāno savu nākotnes karjeru.	
	Pašizziņa, karjeras iespēju izpēte	Nodarbinātības jomas, intereses un profesijas	Analizē savas priekšrocības darbam vai uzņēmējdarbībai noteiktā nozarē (profesijā) Latvijā vai ārzemēs. Analizē informāciju par profesiju klasificēšanas iespējām un profesionālo interešu jomām	Sociālā un pilsoniskā mācību joma
	Karjeras iespēju izpēte	Daudzveidīgā darba pasaule	Gūst vispusīgu, precīzu informāciju par karjeras iespējām, izvērtē tās ticamību un analizē, kādēļ atsevišķās situācijās ticamu informāciju iegūt ir grūtības. Mērķtiecīgi kritiski analizē karjeras iespējas nozarē, izzinot, analizējot un kritiski izvērtējot to kontekstu. Lai sasniegtu konkrētu mērķi, sintezē un interpretē informāciju.	Sociālā un pilsoniskā mācību joma
	Karjeras iespēju izpēte, karjeras lēmumu pieņemšana un īstenošana	Gatavība tālākizglītībai un darba tirgum	Mērķtiecīgi kritiski analizē karjeras iespējas, izzinot, analizējot un kritiski izvērtējot to kontekstu. Piedāvā savas idejas, lai iedvesmotu citus īstenot viņu karjeras ieceres. Proaktīvi meklē jaunas karjeras attīstības iespējas, lai tās īstenojot, efektīvi uzlabotu savu un citu dzīves kvalitāti.	Sociālā un pilsoniskā mācību joma

4.3.Karjeras izglītības vērtēšana

Skolēnu sasniegumi karjeras izglītībā tiek vērtēti bez atzīmju vērtēšanas sistēmā, īsi rakstiski vai mutiski raksturojot skolēnu mācību darbību, darba stilu, attieksmi un izaugsmes dinamiku zināšanu, prasmju un iemaņu (kompetenču) apguvē; kā arī, izmantojot pašvērtējumu, liekot skolēnu mācību pierādījumus - pašizpētes, karjeras izpētes un karjeras vadības darba materiālus skolēnu darba mapēs (Portfolio). Portfolio mapes ir nepieciešamas katram skolēnam.

Dažreiz karjeras konsultants sadarbojoties ar priekšmetu skolotājiem, uzdot skolēniem uzdevumus, kuros ir integrēta karjeras izglītība un, sekmīgākai skolēnu motivācijai, priekšmetu skolotājs liek atzīmi par izpildītu darbu.

Nē retāk kā vienu reizi semestrī tiek vērtēti skolēnu karjeras izglītības sasniegumi un tiekoties ar vecākiem jāinformē par bērna zināšanām, prasmēm, iemaņām un sasniegumu attīstības dinamiku. Turpmāk aprakstītas karjeras izglītībā sasniedzamās prasmes, atbilstoši skolēnu vecumposmiem.

Sākumskolā (1.-3.kl.) pēc I.Lemešonokas (2017)

- prot atklāt savas intereses;
- prot atklāt savas stiprās puses;
- spēj pašvērtēt savu darbību un sasniegumus;
- atpazīst profesijas;
- ir ieguvis zināšanas un priekšstatu par dažādām profesijām;
- zina profesiju daudzveidību;
- prot atbilstoši vecumposmam secināt par dažādu profesiju saturu;
- prot vizualizēt informāciju par profesiju saturu;
- prot apspriest un apkopot informāciju par profesijām;
- prot pamatot kuras profesijas viņu interesē vairāk.

Pamatskolā (4.-9.kl.)

- prot saskatīt un atklāt savas stiprās un vājās puses;
- prot atklāt un analizēt savas intereses un vērtības;
- prot pilnveidot savas zināšanas, prasmes, rakstura īpašības;

- spēj pašvērtēt savu darbību un sasniegumus;
- prot veidot savu paštēlu un prezentēt to;
- izprot pašorganizācijas nozīmi;
- prot izmantot pieejamos e-resursus informācijas iegūšanai par „darba pasauli”;
- prot vizualizēt un strukturēt informāciju par profesiju saturu;
- prot apspriest, apkopot un analizēt informāciju par profesijām;
- prot salīdzināt savas individuālās rakstura iezīmes ar izvēlētajā profesijā nepieciešamajām;
- prot izvērtēt savu piemērotību izvēlētajai profesijai.

Vidusskolā (10.-12.kl.)

- prot atklāt un analizēt savas stiprās un vājās puses;
- spēj atklāt un analizēt savas intereses, vērtības, pieredzi;
- prot pilnveidot savas zināšanas, prasmes, rakstura īpašības un vērtības, kas nepieciešamas izvēlētajā profesijas veikšanai;
- prot veidot savu paštēlu un prezentēt to;
- izprot terminu „karjera” nozīmi un spēj to izskaidrot;
- prot iegūt un kritiski izvērtēt informāciju par karjeras iespējām;
- spēj izmantot zināšanas par „darba pasauli”;
- spēj argumentēti diskutēt par izvēlētajā profesijas pozitīvajiem un negatīvajiem aspektiem, izmantojot iegūto un analizēto informāciju;
- spēj izmantot KI gūto pieredzi, lai paplašināt savas karjeras iespējas;
- prot izveidot rīcības plānu karjeras iespēju realizēšanai;
- izprot savas perspektīvas izglītības sistēmā Latvijā un ārvalstīs;
- spēj izprast sabiedriskās dzīves un darba tirgus pārmaiņas un novērtēt nepieciešamību pielāgoties jauniem apstākļiem;
- prot izmantot pieejamos e-resursus informācijas iegūšanai par „darba pasauli” un karjeras iespējām;
- prot izmantot pieejamos e-resursus sevis izzināšanā.

Plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti karjeras vadības prasmēs, beidzot 3., 6., 9. un 12. klasi
(Karjeras attīstības atbalsta pasākumu plāna paraugs vispārējās vidējās izglītības iestādēm, 2019.)

Klase	Pašizziņa un pašvadība	Karjeras iespēju izpēte	Karjeras lēmumu pieņemšana un īstenošana
3.	Pastāsta par saviem sasniegumiem un prasmēm, kas padodas vislabāk, kā arī par neizdošanos un kļūdām. Uzdod jautājumus par mācībām, brīvā laika aktivitātēm, interešu izglītību, mājas darbiem u.c., ar pieaugušā atbalstu meklē idejas tā uzlabošanai. Ar pedagoga atbalstu plāno laiku mācībām un darbam, seko iepriekš izvirzītu snieguma kritēriju izpildei un novērtē savu mācību darbu, mācīšanās pieredzi. Nosauc savus dotumus, sasniegumus, intereses un vajadzības. Pastāsta par savas mācīšanās progresu un prasmēm, veido saprotamu mutvārdu runu un reaģē uz klausītāju jautājumiem. Izmanto digitālās tehnoloģijas informācijas sniegšanai pēc	Meklē pārbaudītus faktus par karjeras iespējām un pats tos pārbauda. Izmanto digitālās tehnoloģijas karjeras informācijas meklēšanai pēc norādījumiem. Salīdzina uzņēmumus savā novadā un pilsētā, stāsta par tiem. Nosauc, no sava redzespunkta stāsta par vecāku un citu ģimenes locekļu profesijām. Atpazīst profesijas pēc darba pienākumu aprakstiem vai demonstrējumiem, darbarīku un darba attēliem. Veido stāstījumu par darba darītājiem, kuru rakstura īpašības, zināšanas un prasmes ir pašam nozīmīgas, pamato savu izvēli. Pēc skolotāja dotajiem kritērijiem salīdzina, interpretē, novērtē, savieno un grupē vienkāršu informāciju par karjeras iespējām. Formulē savus secinājumus, saskaņā ar	Ir atvērts jaunai karjeras pieredzei, fantāzijām par dažādām karjeras attīstības iespējām. Pauž savu viedokli par karjeras iecerēm un uzklausā citu viedokli. Izvirza īstermiņa mērķus savu interešu attīstīšanai, jaunu zināšanu un prasmju apgūšanai. Raksturojot savu pieredzi līdzīgās situācijās, izsaka idejas karjeras attīstības mērķa sasniegšanai.

	norādījumiem.	dotajiem norādījumiem.	
6.	Nosauc savas darbības stiprās un pilnveidojamās puses, analizē personiskās īpašības un uzvedību, skaidro, kas ietekmē darbību izvēli un sniegumu (panākumus vai neizdošanos) dažādās karjeras jomās (mācības, interešu izglītība, brīvā laika aktivitātes, mājas darbi). Ar skolotāja atbalstu izveido un patstāvīgi papildina darbu mapi (portfolio). Patstāvīgi plāno laiku mācībām un darbam. Patstāvīgi seko iepriekš izvirzītu snieguma kritēriju izpildei dažādās karjeras jomās un nosaka, vai un kā sniegumu uzlabot. Prot pastāstīt par saviem dotumiem, sasniegumiem, interesēm un vajadzībām, raksturot sava padarītā progresu, izmantojot vienotu kritēriju sistēmu. Raksta un pēc parauga noformē atbildes uz strukturētas aptaujas jautājumiem. Izmanto digitālās tehnoloģijas informācijas par karjeras pieredzi prezentēšanai un pārraidei	Izmanto digitālās tehnoloģijas, lai iegūtu un apstrādātu informāciju par karjeras iespējām. Analizē publiski pieejamo informāciju, lai noskaidrotu, kādi uzņēmumi un kādās nozarēs ir izplatīti vietējā pašvaldībā, kādu profesiju pārstāvji tajos strādā. Salīdzina profesijas, balstoties uz tajās veicamo darba specifiku: fizisks – garīgs darbs, darbs telpās – darbs ārā u.tml. Pēc skolotāja dotā parauga analizē informāciju par veicamā darba saturu, aprīkojumu, darbarīkiem, darba vidi un darba apstākļiem dažādās profesijās. Atlasa un vizualizē informāciju par darba saturu dažādās nozares profesijās. Skaidro dažādu profesiju nozīmi savā, ģimenes un kopienas dzīvē. Skaidro sekmīgas karjeras ietekmi uz tās īstenotājiem, viņu ģimenes locekļiem, vietējo kopienu ekonomiku un sabiedrību nacionālā mērogā. Pēc dotajiem un paša radītajiem kritērijiem salīdzina, interpretē, novērtē, savieno un grupē informāciju par karjeras iespējām. Patstāvīgi formulē tiešus, vienkāršus secinājumus par karjeras iespēju.	Ar ieinteresētību uztver dažādas karjeras attīstības iespējas, izmanto iztēli, lai veidotu neikdienišķas sakarības. Piedalās savu karjeras ieceru apspriešanā un izvērtēšanā. Ar pedagoga atbalstu nosaka reālas karjeras attīstības vajadzības. Izvirza karjeras attīstības mērķi, piedāvā risinājumus, izvēlas labāko un nolemj to īstenot. Izvirzot sev īstermiņa mērķus, izmanto gan savu, gan nozīmīgu citu cilvēku pieredzi. Iztēlojoties karjeras mērķa sasniegšanas gaitu un eksperimentējot domās, veido karjeras attīstības plānu, īsteno to, izvērtē paveikto pēc paša radītiem kritērijiem un iesaka uzlabojumus. Izzina pieejamos resursus un atrod jaunus, lai īstenotu savu karjeras ieceri. Saskaroties ar grūtībām karjeras attīstības plāna īstenošanā, meklē atbalstu un izmanto to. Analizē sadarbību karjerā un sabiedrībā.

9.	Patstāvīgi analizē savu snieguma saistību ar personiskajām īpašībām un uzvedību dažādās karjeras jomās (mācību darbs, interešu izglītība, brīvā laika aktivitātes, mājas darbi). Atpazīst savas darbības stiprās puses un ar pieaugušā atbalstu atrod dažādus veidus, kā attīstīt savas domāšanas un uzvedības pilnveidojamās puses. Izzina savu esošo karjeras situāciju no dažādiem skatu punktiem, lieto un pielāgo situācijai atbilstošas radošās domāšanas stratēģijas, lai nonāktu pie jaunām un noderīgām idejām, iedvesmojas no citu pieredzes. Patstāvīgi pilnveido darbu mapi. Izmanto piemērotākās digitālo tehnoloģiju sniegtās iespējas digitālās darbu mapes veidošanā. Nosauc savas priekšrocības darbam vai uzņēmējdarbībai noteiktā nozarē (profesijā). Patstāvīgi izvēlas un iekļauj plānā savām vajadzībām un interesēm atbilstošas aktivitātes, nosakot šo izvēļu priekšrocības un trūkumus. Raksta lietišķo vēstuli, iesniegumu, paskaidrojumu, atskaiti pēc dotiem kritērijiem, dzīves gaitas aprakstu (CV) un motivācijas vēstuli, arī digitālajā formā un e-vidē.	Izmanto piemērotākās digitālo tehnoloģiju sniegtās iespējas, lai atrastu un apstrādātu informāciju par karjeras iespējām. Analizē dažādas uzņēmējdarbības un nodarbinātības formas un to priekšrocības dažādās nozarēs un profesijās. Atlasa, apkopo un analizē informāciju par dažādās nozarēs un profesijās nepieciešamajām zināšanām, prasmēm un personības īpašībām. Analizē informāciju par veicamā darba saturu, aprīkojumu, darbarīkiem, darba vidi un darba apstākļiem dažādās profesijās. Analizē dažādu profesiju nozīmi savā, ģimenes un kopienas dzīvē. Salīdzina veiksmīgus paša izvēlētas nozares pārstāvjus lai izdarītu secinājumus par viņu sasniegumiem un īpašībām, kas nodrošinājušas panākumus. Mērķtiecīgi izzina, analizē, izvērtē un savieno dažāda veida informāciju par karjeras iespējām, izprot to kontekstu. Raksturojot karjeras iespējas, atšķir faktos balstītu apgalvojumu no pieņēmuma, faktus no viedokļa, un patstāvīgi formulē pamatotus secinājumus.	Ir gatavs pieņemt nenoteiktību un jaunus izaicinājumus dažādās karjeras attīstības iespējās. Piedalās un aizstāv viedokli diskusijās par savām karjeras iecerēm. Nosaka reālas karjeras attīstības vajadzības, raksturo problēmas būtību, atpazīst un formulē karjeras attīstības problēmu cēloņsakarību un dažādu nosacījumu savstarpējās mijiedarbības kontekstā. Formulē kontekstā balstītus strukturētus pieņēmumus. Izvirza karjeras attīstības mērķi, piedāvā risinājumus, izvēlas labāko un nolemj to īstenot. Izvirza īstermiņa un ilgtermiņa karjeras attīstības (t.sk. mācīšanās) mērķus, plāno to īstenošanas soļus, uzņemas atbildību par to izpildi. Plāno savu izaugsmi mācībās un brīvā laika aktivitātēs, balstoties uz savu stipro pušu un grūtību jomu apzināšanos. Izvērtē paveikto un plāno uzlabojumus turpmākajam darbam. Elastīgi un izsvērti izmanto pieejamos resursus un rod jaunus, lai īstenotu savu karjeras ieceri. Saskaroties ar grūtībām karjeras attīstības plāna īstenošanā, neatlaidīgi meklē un rod risinājumu. Veido rīcības plānu un īsteno sadarbību savu karjeras attīstības mērķu sasniegšanai.
------------------	--	--	--

12.	Patstāvīgi un regulāri analizē un reflektē par sava snieguma saistību ar emocijām, personiskajām īpašībām un uzvedību dažādās karjeras jomās (mācību darbs, interešu izglītība, brīvā laika aktivitātes, mājas darbi), patstāvīgi rod veidus, kā attīstīt spējas pārvaldīt savu domāšanu, emocijas un uzvedību. Raugoties uz esošo karjeras situāciju no dažādiem skatu punktiem, pamana jaunas iespējas; mērķtiecīgi un elastīgi izmanto citu pieredzi vai attīsta savas ideju radīšanas stratēģijas, lai nonāktu pie jauniem risinājumiem. Mērķtiecīgi izvēlas vai pielāgo un efektīvi izmanto atbilstošas digitālās tehnoloģijas digitālās darbu mapes veidošanā. Analizē savas priekšrocības darbam vai uzņēmējdarbībai noteiktā nozarē (profesijā). Pieņem lēmumus, novērtējot savas vajadzības, zināšanas un intereses, patstāvīgi plāno savu ikdienu saistībā ar nākotnes karjeru. Veido un prezentē tekstus karjeras mērķu sasniegšanai (piem., savu dotumu, sasniegumu, interešu, vajadzību un nākotnes nodomu savstarpējās saistības atklāšanai), bagātina tos ar specifiskiem līdzekļiem (tēlainu valodu, precīzu un aprakstošu vārdu krājumu, neverbālajiem saziņas līdzekļiem), lai sasniegtu komunikatīvo mērķi. Izmanto	Gūst vispusīgu, precīzu informāciju par karjeras iespējām, izvērtē tās ticamību un analizē, kādēļ atsevišķās situācijās ticamu informāciju iegūt ir grūtības. Mērķtiecīgi izvēlas vai pielāgo un efektīvi izmanto atbilstošas digitālās tehnoloģijas, lai atrastu un apstrādātu informāciju par karjeras iespējām. Atlasa un analizē informāciju par izglītības un darba iespējām Latvijā un ārzemēs, par dažādās nozarēs un profesijās nepieciešamajām zināšanām, prasmēm un personības īpašībām un par darba tiesisko regulējumu, t.sk., par darba vides riska faktoriem Latvijā. Analizē informāciju par profesiju klasificēšanas iespējām, profesionālo interešu jomām un nozarēm. Raksturo vaļasprieku, mācību priekšmetu saturu un profesionālo interešu savstarpējo atbilstību. Raksturo vērtību realizēšanas iespējas profesionālajā darbībā. Skaidro un pamato savu skatījumu par izglītības, nodarbinātības kopsakarībām. Mērķtiecīgi kritiski analizē karjeras iespējas, izzinot, analizējot un kritiski izvērtējot to kontekstu. Lai sasniegtu konkrētu mērķi, sintezē un interpretē informāciju par karjeras iespējām. Raksturojot karjeras iespējas, spriež no konkrētā uz vispārīgo un no vispārīgā uz konkrēto. Argumentē, pierādot izteiktā apgalvojuma	Interesējas par atklājumiem un inovācijām, meklē jaunas karjeras attīstības iespējas, lai, tās īstenojot, efektīvi uzlabotu savu un citu dzīves kvalitāti. Diskutē par savām karjeras iecerēm, pauž savu viedokli, noskaidro citu viedokļus un to pamatojumu, nosaka kopīgo un atšķirīgo, pauž piekrišanu vai nepiekrišanu. Patstāvīgi nosaka aktuālas karjeras attīstības vajadzības, precīzi formulē karjeras attīstības problēmu un pamato nepieciešamību to risināt. Izvirza karjeras attīstības mērķi, piedāvā vairākus risinājumus. Izvērtē tos attiecībā pret mērķi, izvēlas un nolemj īstenot labāko risinājumu. Regulāri un atbilstoši savām karjeras attīstības vajadzībām izvirza īstermiņa un ilgtermiņa karjeras attīstības mērķus; formulē kritērijus, pēc kuriem izvērtēt, vai mērķis ir sasniegts; plāno mērķa īstenošanas soļus; uzņemas atbildību par savu lomu soļu īstenošanā un mērķu sasniegšanā. Izvirza dzīves mērķus un darbojas, lai prognozētu, patstāvīgi pieņemtu atbildīgus un izsvērtus lēmumus par savu nākotnes darbības jomu (karjeru), ņemot vērā informāciju par izmaiņām darba tirgū un respektējot savas vajadzības un vērtības. Patstāvīgi izstrādā karjeras attīstības plānu; īsteno to, izvēloties, lietojot un pielāgojot piemērotas problēmrisināšanas stratēģijas; elastīgi reaģē uz neparedzētām izmaiņām; izvērtē paveikto un gūtos secinājumus izmanto arī citā kontekstā. Efektīvi organizē resursus, lai īstenotu savu karjeras ieceri. Plāno un īsteno nozīmīgu, cieņpilnu verbālu,
-------------------	---	---	---

	svešvalodu savu karjeras attīstības mērķu sasniegšanai starptautiskā kontekstā. Patstāvīgi vai pēc noteiktiem paraugiem veido profesionālajai saziņai atbilstošus rakstveida tekstus (iesniegumu, paskaidrojumu, atskaiti pēc dotiem kritērijiem, dzīves gaitas aprakstu (CV) un motivācijas vēstuli), pašvērtējumu, identificē raksturīgākās kļūdas lietiskajā saziņā. Mērķtiecīgi izvēlas vai pielāgo un efektīvi izmanto atbilstošas digitālās tehnoloģijas, lai radītu, prezentētu un pārraidītu karjeras mērķu sasniegšanai nozīmīgu saturu.	ticamību un veidojot pamatotus secinājumus, pamana un novērš loģiskās argumentācijas kļūdas.	neverbālu un digitālu komunikāciju karjeras attīstības mērķu sasniegšanai. Piedāvā savas idejas, lai iedvesmotu citus īstenot viņu karjeras ieceres.
--	--	---	--

5. Karjeras izglītībā izmantojamās metodes

Skolas karjeras izglītībā gan individuālai, gan grupu konsultēšanai, gan klases audzināšanas stundām, ka arī karjeras izglītībai skolas ārpusstundu pasākumiem izmanto dažādas metodes, atbilstoši skolēnu vecumposmu īpatnībām (skat. 5.1.tab.). Tabulas veidošanai autore, izmantojusi I.Ābolta, I. Belinskas, L. Beļčikovas (2006) *Karjeras izglītība 7-9.kl. Skolotāju rokasgrāmatu*; S. Alksnes, A. Antonovas, D. Druvenieces (2006) *Karjeras izglītība 10.-12.klasei. Skolotāja rokasgrāmatu*; M. Jigāu M., Tāsicas L., Muscās (2009) *Karjeras konsultēšanas metožu grāmatu*, B. Mosbergeres, K. Štaineres, F. Haidnas (2012) *Starptautiskā karjeras atbalsta metodikas rokasgrāmatu darbam ar grupu*, ka arī R.V. Pīviņa (R.V. Peavey) (2007) grāmatu *Sociodinamiskā konsultēšana: praktiskā pieeja nozīmes veidošanai*.

5.1.tabula

Karjeras izglītībā izmantojamās metodes

Nr.	Metode	Metodes apraksts
1.	Interneta resursu studēšana	Interneta vietnēs skolēns ar karjeras konsultanta palīdzību mācās atrast un atrod vajadzīgo informāciju, piemēram, par kvalifikācijas celšanas iespējām, augstskolu mācību programmu piedāvājumu, darba sludinājumiem. Svarīgi, lai konsultants iemāca skolēnu patstāvīgi to darīt, lai jebkurā situācijā ar interneta resursu palīdzību būtu atrasta nepieciešamā informācija (VIAA interneta resursu un NIID datu bāzes izmantošana: www.niid.lv).
2.	Dzīves jēgas zīmēšana	Mūzikas pavadījumā, skolēni zīmē ar krāsainiem zīmuļiem, kas viņiem dzīvē liekās vissvarīgākais, var asociēt sevi ar kādu priekšmetu, bet būs jāprot pastāstīt par to. Metode palīdz skolēniem apzināt savas dzīves vērtības.
3.	Vizualizācija jeb dzīves laukuma kartēšana	Karte ir mēģinājums formulēt un aprakstīt to, kas faktiski notiek personas dzīvē. Dzīves laukuma kartēšanas mērķis ir iegūt pieredzes aprakstu, nevis teorētisku interpretāciju. Konsultants mudina skolēnu izmantot līnijas, attēlus, krāsas, vārdus, teikumus un simbolus, lai vizualizētu tās izjūtas, domas, darbības un situācijas elementus, kam varētu būt nozīme saistībā ar viņa dzīves laukuma problēmu. Kartēšana un dialogs iet roku rokā, un katrs no tiem var papildināt otra atklāto nozīmi. Bieži vienas konsultēšanas sarunas laikā tiek izveidotas vairākas kartes. Karte ir lielisks instruments, lai radītu nākotni un plānotu, kā uz to virzīties.
4.	Kolāža	Skolēniem jādod vecie žurnāli un jāuzdod uztaisīt kolāžu „Ko es gribu sasniegt nākotnē.” Skolēns izgriež no veciem žurnāliem bildes, vai frāžu fragmentus un pielīmē uz A3 formāta lapas. Vēlāk skolēns pastāsta par savu veikumu. Metode palīdz plānot nākotni un izkristalizē nākotnes mērķus.
5.	Mana ideāla darba diena	Brīvā rakstā skolēns uzraksta savu ideālo darba dienu pēc 7 gadiem. Metode palīdz skolēnam iztēloties sevi kādā konkrētajā profesijā, pietuvinot skolēnu reālajai dzīves situācijai, neidealizējot šo profesiju.

Nr.	Metode	Metodes apraksts
6.	PowerPoint prezentācija	Karjeras konsultants uzdot mājas darbu: skolēniem nedēļas laikā uztaisīt prezentāciju par interesējošo profesiju/ augstskolu/ profesionālo mācību iestādi (uzdevums ir atkarīgs no mērķgrupas vecuma). Metode attīsta informācijas meklēšanas prasmes, kā arī informācijas izvērtēšanas un atlasīšanas prasmes.
7.	Pašportrets	Skolēni zīmē/glezno pašportretu (tehniku paši izvēlas), var attēlot sevi kā kādas profesijas pārstāvi, attēlot ar ko patīk nodarboties. Metode palīdz izzināt sevi, savas intereses.
8.	Dzīves nolūka zīmēšana	Mūzikas pavadījumā skolēns (labāk vidusskolēns) zīmē ar krāsainiem zīmuļiem uz A4 formāta ar ko viņš sevi asociē, kāds viņš ir attiecībā ar citiem cilvēkiem, kas viņam dzīvē ir pats galvenais (20 min.) Pēc tam skolēns paskaidro ko ir uzzīmējis. Metode palīdz saprast sevi un sakārtot savas domas.
9.	Anketēšana/ aptauja	Skolotājs vai skolēni izvēlas jautājumu, problēmu, parādību, viedokli u.tml., kuru vēlas pētīt, vai personas, kuras vēlas intervēt. Skolotājs piedāvā skolēniem jau gatavus jautājumus, uz kuriem viņiem jānoskaidro respondentu atbildes, vai arī jautājumus veido paši skolēni. Skolēni izjautā paredzētos respondentus mutiski (intervija) vai rakstiski (anketēšana). Pēc aptaujas skolēni apkopo iegūto informāciju un izdara secinājumus. Skolēni attīsta prasmi iegūt un apkopot informāciju, kritiski to analizēt un izdarīt secinājumus.
10.	Analīze	Pašanalīze. Kompleksa savas rīcības, darbības, uzskatu, spēju, interešu, rakstura novērtēšana un analīze. Situācijas analīze. Analīzei parasti izmanto reālas situācijas (notikumus), kuras skolēni var saistīt ar savu pieredzi. Notikumus un situācijas analīzei var attēlot tekstā, zīmējumos, fotogrāfijās, videoierakstos vai audioierakstos. Skolēni noklausās, izlasa vai noskatās materiālu, saņem konkrētu darba uzdevumu (piemēram, atrast situācijas cēloni, prognozēt notikumu tālāko gaitu, izvēlēties piemērotu risinājumu), grupā; izsaka savus minējumus, iespējamus risinājuma variantus utt., apspriež un izvērtē tos, pieņem kopīgu lēmumu par atbilstošāko, piemērotāko; risinājumu un noslēgumā par darba rezultātu ziņo pārējām grupām.
11.	Darbs ar informācijas avotiem	Skolotājs piedāvā tekstus lasīšanai (atbilstoši skolēnu lasīšanas tehnikas apguves līmenim) vai ierakstītus tekstus audio/videokasetēs, mācību uzdevumu veikšanai mācību stundā/mājās vai pašizglītībai. Skolēns iepazīstas ar tekstu un iegūst informāciju: veido jautājumus vai analizē, atbild uz jautājumiem — atbilstoši mācību uzdevumam. Skolēni veido plānu, tēzes, konspektu vai anotāciju par izlasīto tekstu. Tekstu atlasei var tikt izmantotas mācību grāmatas, metodiski palīgglīdzekļi, avīzes, žurnāli, rokasgrāmatas un cita vizuālā informācija. Metode māca prast atrast, atlasīt un izvērtēt informāciju.

Nr.	Metode	Metodes apraksts
12.	Darbs grupās	Apgūt iemaņas darboties komandā, plānot darbu, sadalot pienākumus.
13.	Darbs pāros	“Domā — strādā pārī — apspriedies” — šīs aktivitātes laikā skolēniem individuāli lūdz padomāt par kādu jautājumu. Tad sadalās pāros un pārrunā/salīdzina savas atbildes, bet pēc tam daži pāri par savstarpējo pārrunu rezultātiem tiek lūgti dalīties ar visu klasi. Veidot prasmes sadarboties, uzklausa otru, pārrunāt neskaidriības, ja nepieciešams, mācīties rast kompromisu.
14.	Diskusija	Grupas mērķtiecīga saruna, kurā iesaistās visa klase vai tās daļa, lai apmainītos domām par kopīgo tēmu. Skolotājs (vai skolēni) piedāvā apspriešanai kādu notikumu, jautājumu, problēmu, lai noskaidrotu uzskatu daudzveidību un/vai rastu iespējamus problēmu risinājumus, atbildes uz būtiskiem jautājumiem, izvērtējot dažādus faktus, viedokļus, pieredzi, iespējas. Skolēni iesaistās domu apmaiņā, argumentēti aizstāvēt savu viedokli. Mācās izteikt mutiski savu viedokli, to pamatot, argumentēt, uzklausa citu domas, ka arī meklēt problēmu risinājumu.
15.	Mācību priekšmetu līnija	Skolēns uzrāsē vertikālo līniju uz A4 lapas. Augšā raksta „+10” un apakšā „-10” Tad viņš raksta mācību priekšmetu tēmas, sakārto tās no +10 līdz -10 atkarībā no iegūtām zināšanām (kuras tēmas labāk zina, kuras sliktāk). Metode palīdz saprast skolēnam vājās puses mācību priekšmetu apguvē, labāk izprast savas spējas un novērtēt tās.
16.	Mans kontaktu tīkls	Cilvēks dzīvo sociālo kontaktu tīklā un tāpēc ir šī tīkla daļa. Sociālo kontaktu tīkls cilvēkam ir svarīgs resurss. Pēc tam nodarbības vadītājs lūdz dalībniekus strādāt individuāli un sarakstīt savus kontaktus, t. i., cilvēkus, ko viņi ir satikuši personiskās vai profesionālās karjeras laikā. Katrs dalībnieks uzraksta visus cilvēkus no sava draugu un paziņu loka, saraksta sākumā liekot vistuvākos cilvēkus un tos, ar kuriem viņiem ir vistuvākās attiecības. Pēc tam, kad dalībnieki ir apkopojuši un uzrakstījuši savas kontaktpersonas, viņiem ir jāpadomā, kā viņi tās var izmantot darba meklēšanā. Būtu labi, ja viņi to uzrakstītu. Nodarbības vadītājs norāda, ka ir lietderīgi savu kontaktu tīklu paplašināt. To var darīt, izmantojot sociālos tīklus vai piedaloties pasākumos, izstādēs, konferencēs u. c. Tā kā arī potenciālie darba devēji un personāla konsultanti izmanto tīklus, lai atrastu iespējamus darbiniekus, dalībnieku klātbūtnei (tiešsaistes) tīklos ir jābūt pienācīgā kvalitātē.
17.	Stāstu kartītes	Nodarbības vadītājs sagatavo pastkaršu kaudzīti. Ir vajadzīgs vismaz divreiz vairāk kartīšu nekā dalībnieku (ieskaitot nodarbības vadītāju). Nodarbības vadītājs staigā pa telpu un lūdz visiem dalībniekiem pēc kārtas izvilkt no otrādi apgrieztās pastkaršu kaudzītes pa divām pastkartēm. Katrs dalībnieks izvēlas vienu no tām un īsi apdomā, ko nepilnas

Nr.	Metode	Metodes apraksts
		minūtes laikā viņš citiem varētu pastāstīt par sevi, par pamatu izmantojot šo pastkarti. Dalībnieki cits pēc cita parāda savu kartīti grupai un pastāsta par sevi. Tad viņi izvēlas nākamo dalībnieku, kurš tālāk stāsta par sevi. Piedalās arī nodarbības vadītājs. Attēli veicina atklātību, piesaista uzmanību un rosina zinātkāri. Tie palīdz rast idejas, veidot asociācijas un domāt radoši. Rotaļīgas metodes iepazīšanās posmu padara nepiespiestāku.
18.	Profesiju ABC	Skolēni strādājot grupās izlozē alfabēta burtu un saņem lapu ar informāciju no Profesiju kataloga par profesijas aprakstu ar to burtu sākumā, kuru skolēni iepriekš izlozēja. Studējot tekstu, jāizvēlas profesionālās prasmes un tās jāpaskaidro. Metode sekmē skolēnu iepazīšanos ar profesijas daudzveidību un arī ar profesiju pienākumiem.
19.	Mērķa koks	Metode, kas, palīdz plānot savu karjeras izglītību nākotnē, ka arī izprast, kādas iemaņas un prasmes būs nepieciešamas nākotnes profesijai. Skolēns uz A3 vai A4 lapas zīmē koku ar saknēm, un kroni ar lapām. Jāsadala lapu trijās daļās: saknes simbolizē pagātņi, stumbrs tagadni, un kronis kopā ar lapām nākotni. Pagātnē raksta hobijus, pulciņus, skolas, kas tika apmeklētas pagātnē. Tagadnē raksta visu ko apmeklē tagadnē un nākotnē raksta kur plāno mācīties, lai apgūt nākotnes profesiju, kas tā būs par profesiju. Koka vainaga lapiņās raksta iemaņas un prasmes, kuras, pēc skolēnu domām, būs nepieciešamas, lai kļūtu par šo profesiju pārstāvi.
20.	Karjeras kompass	Karjeras kompass ir 2X2 metru paklājs, ko izmanto sarunas laikā, atbildot uz svarīgiem jautājumiem attiecībā par savu karjeru un karjeras kompetencēm. Palīdz karjeras konsultantam un skolēnam aktīvi mijiedarboties. Kad paklājs ir izklāts uz grīdas, skolēns izvēlas, uz kura laukuma un ar kādu sev aktuālo jautājumu nostāties. Uzdodot atvērtus jautājumus, konsultants, vai arī citi grupas dalībnieki var palīdzēt skolēniem „veikt gājienus”, kas palīdzēs izpētīt un rasts atbildes uz aktuālajām karjeras jautājumiem. Sarunas laikā skolēns pārvietojas pa paklāju. Tas rosina aplūkot karjeras jautājumus no dažādiem skatu punktiem un palīdz atklāt nāamos soļus karjeras attīstības procesā.
21.	Kartīšu šķirošanas metode	Pirmajā posmā vidusskolēnam parādīja 100 kartiņas, kurās redzamas profesijas, brīvā laika aktivitātes, sabiedriskās aktivitātes, utt., un viņu lūdza salikt tās pa šādām kategorijām: <i>“Es neizvēlētos”, “Es izvēlētos”, “Vienaldzīgas”</i> . Izslēdzot pozīcijas, kas ievietotas <i>“Vienaldzīgajās”</i> , otrajā posmā skolēnu lūdza sadalīt kategorijas <i>“Es neizvēlētos”, “Es izvēlētos”</i> pa profesijām atbilstoši to kopējiem aspektiem. Tā skolēnam vajadzēja sagrupēt profesijas, kuras viņš noraidīja viena iemesla dēļ, un tās, kuras viņš noraidīja cita iemesla dēļ, atsevišķās apakškategorijās. Trešajā posmā skolēns tika iztaujāts par kritērijiem, kuri tika

Nr.	Metode	Metodes apraksts
		izmantoti grupēšanā, un izvēles pamatā esošiem apsvērumiem (ko katra kategorija pārstāv, kādi elementi vienā grupā ir kopīgi, kas tos atšķir, kuras apakškategorijas ir svarīgākas, utt.). Metode palīdz skolēniem sakārt profesijas atbilstoši savām vēlmēm, un sakārtot izvēles iemeslus pēc to nozīmīguma.
22.	Dzīves kardiogramma	Skolēns (labāk vidusskolēns) uz A4 papīra zīmē kardiogrammu, kurā pacēlumi simbolizē skolēnu dzīves laimīgus mirkļus un sasniegumus, bet kritumi – dzīvē nelaimīgākus mirkļus, zaudējumus. Tādā veidā skolēns apzinās savas dzīves situāciju un analizējot savu pagātņi, var sekmīgāk un mērķtiecīgāk plānot savu nākotni.
23.	Tikšanās	Komunikācijas veids, satiekoties dažādām cilvēku grupām vai individuālām personām. It īpaši skolēnu tikšanās ar profesiju pārstāvjiem, skolas absolventiem, augstskolas studentiem, darba devējiem. Dod informāciju skolēniem par izglītības iestādēm, profesijām, ir iespēja uzdot interesējošo jautājumu.
24.	Ekskursijas	Mācību ekskursija ir mācību organizācijas forma, kas dod iespēju dabiskos apstākļos novērtēt un izspēlēt dažādu priekšmetu parādības, procesus. Ekskursijām ir mācību un sociālie mērķi. Mācību ekskursija ir “vizīte” uz reālu notikumu vai darbības vietu, lai tās laikā iegūtu informāciju un padziļinātu mācību satura izpratni, palīdzētu integrēt dažādos mācību priekšmetos iegūtās zināšanas un prasmes, veidotu skolēnu sociālās prasmes. Skolēnus sadala grupās. Katra grupa saņem uzdevumu, kas jāveic ekskursijas laikā. Pēc ekskursijas grupas sagatavo pārskatu par paveikto un prezentē to pārējiem. Iepazīstinās ar reālu darba vidi, karjeras iespēju daudzveidību, jaunām tehnoloģijām.
25.	Ēnu diena	Palīdz skolēniem pārbaudīt sevi, savas intereses un dod skolēniem iespēju ielūkoties iecerētās profesijas “aizkulisēs”. Skolēni dodas uz dažādiem uzņēmumiem un organizācijām, lai iepazītos ar dažādu profesiju specifiku. Pēc Ēnu dienas jaunieši dalās informācijā par savā skolā redzēto un dzirdēto, tas dod iespēju ikvienam skolēnam uzzināt par dažādām profesijām. Ēnu dienas mērķi: • demonstrēt saistību starp akadēmisku izglītību un karjeru, rosinot skolēnus daudz motivētāk pievērsties mācībām; • iepazīstināt skolēnus ar dažādu profesiju un nozaru prasībām un iespējām, palīdzot labāk sagatavoties savai nākotnes profesijai; • veidot sadarbību starp skolu, sabiedrību un darba vidi; • veicināt ilgstošas attiecības starp jauno paaudzi un pieaugušajiem. Metode palīdz iepazīt tuvāk darba vidi, iepazīt izvēlētajā profesijā plusus un mīnus. Veidot iemaņas rakstīt CV, motivācijas vēstules, iesniegumus.

Nr.	Metode	Metodes apraksts
26.	Eseja	Karjeras konsultants aicina skolēnus pēc noteiktas struktūras veidot rakstu darbu par noteiktu tēmu. Apgūst prasmi izteikties, pamatot savu viedokli, apgūt argumentācijas prasmes rakstiskā veidā.
27.	INSERT metode	Metodes pamatā ir piezīmju sistēma ar noteiktiem apzīmējumiem, kurus lieto informācijas izvērtēšanai, lasot tekstu: • teksta malā jāievelk kāstītis “V”, ja izlasītā informācija apstiprina to, ko skolēns jau zina vai domā, ka zina; • teksta malā jāliek plus zīme “+”, ja izlasītā informācija skolēnam ir jaunums; • teksta malā jāliek mīnus zīme “-”, ja izlasītā informācija ir pretrunā ar to, ko skolēns jau zina vai domā, ka zina; • teksta malā jāliek jautājuma zīme “?”, ja sakarā ar izlasīto informāciju rodas neskaidrības vai ja skolēns vēlas uzzināt par to kaut ko vairāk. Šo metodi ieteicams izmantot informatīvu un mācību tekstu apgūvē. Izdarot pierakstus, vispirms jāpārdomā rindkopā ietvertā informācija. Metode rosina skolēnus mērķtiecīgi lasīt tekstu, palīdz izprast, izvērtēt, strukturēt no teksta iegūto informāciju. Apgūst prasmi izvērtēt informāciju.
29.	Intervija	Konsultants uzdod skolēniem iztaujāt par noteiktu tematu vienu vai vairākus cilvēkus. Skolēni pēc sarunas apkopo rezultātus un veido secinājumus. Apgūst prasmi sarunāties: uzklaut sarunas biedrus, formulēt konkrētus jautājumus, atbildēt uz sarežģītiem jautājumiem, veidot lietišķu dialogu.
30.	IT tehnoloģiju izmantošana	KK rosina skolēnus izmantot datoru: a) informācijas iegūšanai no interneta; b) informācijas apkopošanai. Attīsta prasmi lietot mūsdienīgas tehnoloģijas informācijas iegūšanā, saglabāšanā un apkopošanā.
31.	Pašvērtējums/ pašanalīze	Skolēns veic savas rīcības, uzskatu, spēju, interešu, rakstura novērtēšanu, analīzi. Metode palīdz veidot kompleksu savas darbības, uzskatu, spēju, interešu, rakstura novērtēšanas un analīzes prasmi.
32.	Pētījums	Apgūst prasmes strādāt ar problēmsituāciju: formulēt problēmu, veidot risinājuma plānu, izvērtēt gaidāmo rezultātu, meklēt alternatīvu risinājumu, pieņemt lēmumu, iegūt praktiskas iemaņas pētnieciskajam darbam. Skolotājs vai skolēni formulē problēmu vai jautājumu, kas jāizpēta, lietojot zinātniskās pētniecības metodes.
33.	Portfolio	Materiālu (avotu, aprakstu, attēlu) veidošana par karjeras izvēli, sevis izpēti, izglītības iespējām. Sasniegumus vērtē gan skolēni, gan karjeras konsultants, gan klases audzinātājs. Tiek novērtēti un analizēti gan mapē ievietotie darbi, gan skolēna attieksme, kas parādās pastarpināti un netieši. Metode māca

Nr.	Metode	Metodes apraksts
		vākt materiālus, iegūt informāciju, to apstrādāt, krāt un veidot savu darba mapi — portfolio.
34.	Prāta vētra	Ideju radīšana grupā. Katrs nosauc savas idejas, tās piefiksē un vienojas par labāko variantu. Izprast, ka jebkuru neskaidru jēdzienu var izskaidrot, ja izsaka dažādus viedokļus, tos sistematizē un analizē.
35.	Prognozēšana	Priekšlaicīga rezultāta paredzēšana. Tā ir metode, kas paredz prognožu izteikšanu apgūstamās tēmas ietvaros, balstoties uz jau zināmo/izlasīto (virsrakstu, attēlu, fragmentu). Prognozēšanu var veikt gan nodarbības sākumā, gan vairākkārt stundas vidū, pārtraucot teksta lasīšanu.
36.	Projekts	Skolēni individuāli vai grupā, patstāvīgi vai ar karjeras konsultanta atbalstu izvēlas tēmu, plāno, vāc informāciju, pēta un risina problēmas, apkopo darba rezultātus un iepazīstina ar tiem pārējos skolēnus vai arī izstrādā praktiskas darbības plānu un īsteno to. Apgūt prasmi plānot darbu, strādāt patstāvīgi, sadarboties ar citiem, iegūt un izvērtēt informāciju, saistīt teoriju ar praksi, izdarīt secinājumus, prezentēt rezultātus.
37.	Spēles (lomu, situāciju, lietišķās)	Spēles. Spēlei mācību procesā izšķir trīs posmus — sagatavošana, norise, izvērtēšana. Sagatavošanas posmā skolēnus iepazīstina ar spēles mērķi un noteikumiem. Spēles sagatavošanu pēc karjeras konsultanta vai skolotāja norādījumiem var veikt arī skolēni. Izvērtēšanas posmā skolēni paši izvērtē, kā ievērojuši noteikumus, kā izpildījuši uzdevumu, un secina, kādas prasmes izmantojuši, un/vai pilnveidojuši. Apgūt prasmi iekļauties kolektīvā, veidot saskarsmi, prast novērtēt sevi salīdzinājumā ar citiem. Iejusties lomās, kas attālinātas no skolēna būtības, bet kurās viņi ikdienā var nokļūt. Iemācīties modelēt dažādas problēmsituācijas.
38.	SVID analīze	Lai pieņemtu lēmumu, kā indivīdam vai personu grupai rīkoties turpmāk, nepieciešams izanalizēt pašreizējo situāciju. Atzītākais un arī vienkāršākais veids, kā to paveikt, ir izmantot SVID modeli. S — stiprās puses V — vājās puses I — iespējas D — draudi SVID analīze ir sistemātiska, vispārīga grupu darba metode pašreizējās situācijas un attīstības iespēju novērtēšanai. Profesionālās izglītības iestādē SVID analīzi var lietot, analizējot sevi, savu grupu, savu skolu, savu specialitāti, nozari utt., kā arī apgūt iemaņas izvērtēt pašreizējo situāciju un attīstības iespējas.
39.	T — tabula	Izmanto, lai vienu parādību izvērtētu no diviem aspektiem.

Nr.	Metode	Metodes apraksts
	(„+”un „-”)	Piemēram, profesijas savlaicīga izvēle. Tabulā var atspoguļot attiecības, struktūras un procesus. Tabulu var veidot, vācot informāciju no rakstu avotiem par kādu tēmu, lai labāk izprastu aplūkojamo tēmu un izdarītu vispārinājumu, klasifikāciju, secinājumus vai vienkārši apzinātu situāciju kādā jomā. Uzskatāmais informācijas izkārtojums ļauj ietaupīt laiku un uzlabot plānošanu. Apgūst iemaņas izvērtēt parādību no vairākiem aspektiem.
40.	Tests	Tests ir jautājumu virkne, lai pārbaudītu un novērtētu skolēna zināšanas, pārlicību, attieksmi, prasmes. Rosināt iegūt informāciju par kādu jomu intereses radīšanai.
41.	Venna diagramma	Lieto kopīgā un atšķirīgā noteikšanai un slēdzienu definēšanai. Šo diagrammu zīmē kā divus vai trīs aplus, kas daļēji pārklājas. Tas ir veids, kā noteikt un parādīt attiecības starp grupām, kategoriju kopām, lielumiem. Venna diagrammu var izmantot dažāda rakstura attiecību demonstrēšanai. Daļās, kuras nepārklājas, raksta atšķirīgo, daļā, kurā apli pārklājās – kopīgo. Mācās noteikt kopīgo un atšķirīgo un definēt slēdzienu.

[Autores apkopojums]

6. Karjeras izglītības attīstības perspektīvas Jelgavas 6.vidusskolā

Karjeras izglītības īstenošana skolā ir ilglaicīgs process, kas prasa pastāvīgu attīstību un pielāgošanos mainīgajiem dzīves un darba apstākļiem. Lai karjeras izglītība attīstītos Jelgavas 6.vidusskolā, ir daži potenciālie attīstības virzieni.

- Pastāvīga sadarbība ar mācību priekšmetu skolotājiem par karjeras izglītības integrēšanu pilnveidotajā mācību saturā.
- Atbalsta sniegšana karjeras jautājumos skolēniem un skolēnu vecākiem, kā arī priekšmetu skolotājiem karjeras izglītības integrēšanā mācību priekšmetu saturā.
- Ciešāku partneru sakaru nodibināšana starp esošajiem partneriem, ka arī jauno sadarbības partneru apzināšana starp pašvaldībām, mācību iestādēm, uzņēmumiem un organizācijām.
- Sistemātiska skolēnu vēlmju un vajadzību izzināšana, mācību procesa un skolas darbības uzlabošanai (aptaujājot skolēnus).
- Mācību procesa pielāgošana sabiedrības profesionālajam pieprasījumam.
- Pētot ES valsts veiksmīgo pieredzi karjeras izglītības attīstībā, apzināt, analizēt un ieviest inovatīvus karjeras izglītības pasākumus skolā.
- Skolas karjeras konsultantam ciešā sadarbībā ar skolas vadību, atbalsta personālu un pedagogiem (klases audzinātājiem, priekšmetu un interešu skolotājiem) ir jāveic skolas karjeras izglītības regulārs un rūpīgs izvērtējums pašreizējās KI situācijas analīzei un nepieciešamo korekciju veikšanai.
- Cieši sadarboties ar skolēnu vecākiem, karjeras konsultants vada radošās darbnīcas, runājot par karjeras izglītības jautājumiem.
- Sadarbībā ar skolas bibliotekāriem veidot karjeras izglītības stūrīti, kur būs izlikta karjeras izglītības informācija, tai skaitā: informācija par profesijām (Profesiju katalogs), augstskolas bukleti, augstskolas un profesiju skolas mācību programmas.
- Sekmēt interesi par karjeras jautājumiem skolēnos, organizējot karjeras izglītības pulciņu.
- Projektu nedēļā piedāvāt skolēniem iespēju izvēlēties tēmu saistībā ar karjeras izglītību, lai pievērstu skolēnu uzmanību karjeras jautājumiem un pastiprinātu skolēnu interesi.
- Portfolio mapes veidošana katram skolēnam, mapē uzkrāti mācību sasniegumu pierādījumi – pašizpētes, karjeras izpētes un karjeras vadības materiāli.

Bibliogrāfija

1. **Āboltiņa I., Belinska I., Beļčikova L.** (2006). Karjeras izglītība 7-9.kl. skolotāja rokasgrāmata. [tiešsasaiste] [Skatīts 2016.gada 20.martā]
Pieejams:http://viaa.gov.lv/files/news/722/karjeras_izgl_7_9_klaseee.pdf
2. **Alksne S., Antonova A., Druveniece D.** (2006). Karjeras izglītība 10.-12.klasei. Skolotāja rokasgrāmata. [tiešsasaiste] [Skatīts 2016.gada 20.martā]
Pieejams:http://viaa.gov.lv/files/news/722/karjeras_izgliitiiba_10_12_klasei_1_dalja_2006.pdf
3. **Čipāne K.** (2010). Karjeras izglītība jauniešu nākamās izglītības un profesijas izvēlē. [tiešsasaiste] [Skatīts 2016. gada 01.martā] Pieejams:
viaa.gov.lv/files/news/2048/1_k_cipane_riga.ppt
4. **EMKAPT karjeras atbalsta glosārijs** (2013). [tiešsasaiste] [Skatīts 2016.g. 20.martā.] Pieejams:http://www.elgpn.eu/publications/browse-by-language/latvian/LV_Glossary_web.pdf/
5. **Izglītības un zinātņu ministrija** (2015). Karjeras izglītības īstenošanas rīcības plāns 2016.-2020[tiešsasaiste] [Skatīts 2016.gada 21.martā] Pieejams:
<http://likumi.lv/ta/id/278999-par-karjeras-izglitibas-istenosanas-planu-valsts-un-pasvaldibu-visparejas-un-profesionalas-izglitibas-iestades-2015-2020>
6. **Jaunais vēstnesis** (2012). Pašvaldība: Pedagogu karjeras konsultants uzturēsies Bērnu un jauniešu centrā [tiešsasaiste] [Skatīts 2016.gada 04.martā] Pieejams:
<http://www.jvestnesis.lv/modules.php?name=News&file=article&sid=5385>
7. **Jelgavas 6.vidusskolas attīstības plāns 2020-2023.gadam.** (2020) [tiešsasaiste] [Skatīts 2020.gada 20.martā] Pieejams: http://www.j6vsk.lv/wp-content/uploads/2020/11/6vsk_attistibas_plans.pdf
8. **Jigāu M.,Tāsica L.,Muscā A.** (2009). Karjeras konsultēšanas metodes. [tiešsasaiste] [Skatīts 2016.g. 20.martā]
Pieejams:http://viaa.gov.lv/files/news/727/karjeras_kons_metodes.pdf
9. **Karjeras attīstības atbalsta pasākumu plāna paraugs vispārējās vidējās izglītības iestādēm.** (2009) [tiešsasaiste] [Skatīts 2020.gada augustā – decembrī]
Pieejams:https://viaa.gov.lv/library/files/original/KAA_pasakumu_plana_paraugs_visparejas_izglitibas_istadem.pdf
10. **Karjeras izglītība skolā.** (2009) Pieredze 2009.[tiešsasaiste] [Skatīts 2016.g. 20.martā]
Pieejams:http://viaa.gov.lv/files/news/727/karjeras_izgliitiiba_skolaa_2010.pdf
11. **Karjeras konsultanta profesijas standarts.** (2011). Profesionālās izglītības un nodarbinātības trīspusējās sadarbības apakšpadomes protokols Nr. 10 no 14.12.2011.[tiešsasaiste] [Skatīts 2016.g. 20.martā]
Pieejams:<http://visc.gov.lv/profizglitiba/dokumenti/standarti/ps0367.pdf>
12. **Klases stundu programmas paraugs** (2006). Metodisks līdzeklis. [tiešsasaiste] [Skatīts 2016.g. 20.martā]
Pieejams:http://visc.gov.lv/audzinassana/metmat/audz_vjic_rik69.pdf
13. **Lemešonoka I.** (2017). Kompetenču pieeja karjeras izglītībā skolā. Apgāds Zvaigzne ABC, 96 lpp.
14. **Līvmane I.** (2019). Kas ir kompetenču izglītība? [tiešsasaiste] [Skatīts 2020.g. 01.decembrī] Pieejams: <https://www.la.lv/kompetencu-izglitiba>

15. **Karjeras vadības prasmes mācību priekšmetu saturā** (2016). [tiešsaistē] [Skatīts 2020.gada septembris – decembris]
Pieejams:
https://viaa.gov.lv/library/files/original/38233_Karjeras_vadibas_buklets.pdf
16. **Korna E.** (2011). Karjeras izglītība. Tukuma 2.vidusskolas pieredze, 234 lpp.
17. **Mikelsone I., Strods G., Oļehnoviča, E.** (2008). Karjeras attīstības atbalsts, 321 lpp.
18. **Mosbergere B., Štainere K., Haidna F.**(2012). Starptautiskā karjeras atbalsta metodikas rokasgrāmata darbam ar grupu.[tiešsaiste] [Skatīts 2016.g.20.martā]
Pieejams:http://viaa.gov.lv/files/news/727/viaa_naviguide_interactive.pdf
19. **Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu** (2000) LR MK noteikumi Nr. 462 no 05.12.2000. Likumi. [tiešsaiste] [Skatīts 2016.g. 20.martā] Pieejams:
<http://m.likumi.lv/doc.php?id=14020>
20. **Pīvijs R.V.**(2011).Sociodinamiskā konsultēšana: praktiska pieeja nozīmes veidošanai [tiešsaiste] [Skatīts 2016.g. 20.martā] Pieejams:
http://viaa.gov.lv/files/news/727/38262_viaa_pivijis_2012_f.pdf
21. **Skola 2030** (2019). [tiešsaiste] [Skatīts 2020.g. 20.augustā] Pieejams:
<https://www.skola2030.lv/lv/macibu-saturs/merki-skolenam/caurviju-prasmes>
22. **Šķēle D.**(2015). KA aktualitātes Latvijā. Multiplikātoru semināra materiāli, Rīga: VIAA.
23. **Vecumposmu attīstības īpatnības bērniem.** (2008). Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija. [tiešsaiste] [Skatīts 2016.g. 20.martā] Pieejams:
http://www.bti.gov.lv/lat/metodiska_palidziba/metodiskie_ieteikumi_darba_ar_berniem/?doc=818
24. **Vuorinēns R., Tūnala E.** (1999). Cilvēka attīstības posmi. Rīga: Zvaigzne, 146 lpp.